

Овим програмом уређује се коришћење средстава из буџета града Крагујевца, за реализацију Програма подршке за спровођење пољопривредне политике и политике руралног развоја за подручје територије Града Крагујевца за 2018. годину, у складу са одредбама Закона о подстицајима у пољопривреди и руралном развоју.

Поглавље 1: Опште информације

1.1. Анализа постојећег стања

1.1 .1. Географске и административне карактеристике

Град Крагујевац данас постаје све привлачније место за живот, за започињање сопственог посла и долазак страних инвеститора, град младих које треба охрабрити и постаћи да у њему остану, јер нам је потребно њихово знање, памет, оптимизам и воља. Од "долине глади" какав је био током 90 година, он постаје "мета за инвеститоре", Град са позитивном пословном климом и убрзаним локалним економским развојем. Низом повластица за инвеститоре, великим инфраструктурним и пројектима локалног економског развоја, Крагујевац је широм отворио своја врата свима, који препознају позитивне вибрације у пословном окружењу, имају визију и желе пословни успех, здраву конкуренцију и профит. Он је град будућности, један од најачих административних, културних, финансијских, индустријских, политичких и спортских центара у Србији. По много чему Крагујевац можемо назвати „првим у Србији“ – био је прва престоница модерне српске државе (1818-1841), у њему су основане: 1833/1835. Прва мушка гимназија у Србији као и Лицеј, 1838, претеча Универзитета у Београду, први суд (1820. године), прво позориште („Књажеско – србски театар“ 1835. године), прве новине (“Новине србске”), музичка формација (“Књажеско – србска банда”), прва апотека, галерија слика, музеј, библиотека... 1853. године, изливањем првог топа у крагујевачкој Тополивници започиње индустријска производња у Србији. Од тада је Крагујевац познат као индустријски центар, пре свега

значајан због производње оружја, а од средине 20. века и производње аутомобила у тадашњој фабрици "Црвена Застава". Данас је такође значајан по производњи аутомобила, јер је једна од највећих светских аутомобилских компанија – италијански Фијат потписао уговор о заједничком улагању са Републиком Србијом у крагујевачку фабрику "Застава аутомобили", што значи ревитализацију српске ауто индустрије, нова радна места и стимулисање развоја низа других сектора у граду. Своје место у граду су нашле водеће мултинационалне компаније "Плаза центар, Гуш, Лидл, Меркатор, Метро," и други. Постао је универзитетски град 21.05.1976 године оснивањем универзитета „Светозар Марковић“ у коме знање стиче велики број студената из Србије и региона на преко 12 факултета, а на територији локалне самоуправе их послује 6. Ради 17 основних и 12 средњих школа, које похађају и стичу знање и деца из окружења града. Град Крагујевац је друштвени, спортски и туристички центар који се развија из дана у дан. Он је један од четири највећа здравствена, клиничко-болничка центра Србије, који се налази у градском језгру и чине га 15 клиника, 10 центара и 14 медицинских и ван медицинских служби.

Смештен је у котлини између крајњих огранака планине Рудник, (највећи врх „Цвијићев Врх,, 1.135 м н.в), Црног Врха и Гледићких планина (највећи врх „Самар,, 922 м н.в.), омеђан општинама Топола и Рача на северу, Баточином на североистоку, Јагодином на истоку, Горњи Милановац на западу, Книћом на југо-западу, Краљевом на југу и Рековцем на југоистоку. Налази се на 44° 00' 51 -степену северне географске ширине и 20° 54' 42" источне географске дужине, на надморској висини од 173-220 м. Градско подручје се простире на 835 км квадратних, на 63 катастарске општине са 56 насељених места и 74 месне заједнице Крагујевац се пружа дужом осом у правцу север-југ дужином од 38 км по линији Ресник-Дулене, краћом осом исток – запад у дужини од 27 км, линијом Доње Комарице - Доње Грбице. Налази се у срцу Шумадије и припада Шумадијском управном округу чије је седиште у Крагујевцу.

Данас на територији Града Крагујевца живи 211.120 становника, а у самом граду живи око 180.252 становника што га чини четвртим градом по величини у Србији и надрегионалним центром над општинама: Чачак, Краљево, Јагодина, Параћин, Г.Милановац, Аранђеловац, Трстеник и Крушевац.

Велики значај за стално досељавање становништва током 20. века имала је чињеница да је Крагујевац представљао један од највећих индустријских центара у земљи, док се данас у Крагујевац досељавају претежно млади људи који студирају на Крагујевачком универзитету.

Већину становништва чине Срби, мада у граду живи преко 20 етничких структура (Муслимани, Власи, Бошњаци, Црногорци, Румуни, Роми ...). Говори се српским језиком екавског изговора, а у писању се паралелно употребљавају ћирилица и латиница.

Насеља у Крагујевца су: *Аеродром на површини од 232 km², Пивара на површини од 258 km², Станово на површини од 155 km², Стари град на површини од 16 km², Страгари 165 km².*

На подручју града Крагујевца мрежа речних токова је разуђена, без великих река, али се Град поноси својом Лепеницом. Изграђене су вештачке акумулације Језеро „Бубањ, Грошничко језеро, Гружанско језеро, Дуленско језеро и Шумаричко језеро“.

Лепоти гарада доприносе шуме који заузимају 23% укупне површине града и паркови на површини од 636,43 ха што је 7,6 % од укупне површине града. Градски паркови су: Велики парк (12ха, а налази се у близини центара града), Мали парк, парк „Илина вода,, који је зонски парк. Рејонски паркови су: Пиварски парк и Метино брдо. Меморијални паркови су: спомен-парк у Шумарицама „ Крагујевачки октобар,, Метино брдо, Петрова воденица у Грошници (2,2 ха), Маршић (1,5 ха) и Илићево.

Захваљујући повољном географском положају територијом града простире се више значајних путних траса тако да се у Крагујевац може стићи из више праваца:

од којих су најважније Београд -Баточина – Крагујевац. Од Београда преко Младеновца и Тополе. Од Јагодине преко Д.Сабанте и од Горњег Милановца преко Бара .Од границе са Црном Гором, преко Новог Пазара и Краљева. У функцији је и железничка пруга Београд-Лапово – Скопље.

Градска слава и слава цркве „Силазак светог духа,, обележава се на други дан празника Свете Тројице, када градом пролази молитвена литија, у којој учествују верски достојанственици и грађани, а која започиње после литургије.

Дан града се обележава 6. маја на Ђурђевдан када се уручују Градске награде и признања и када долазе Градови побратими (Сирен, Питешти, Бјелско- Бјала, Могиљев.....).

Органи града су: Скупштина града, Градоначелник, Градско веће, Заштитник грађана, Градске управе и Јавно правобранилаштво.

1.1.2. Природни услови и животна средина

- Релјеф

Крагујевачко подручје карактеришу три висинске зоне: виши планински део; средње побрђе и ниски равничарски део. На истоку су високо побрђе и планинске области Црног врха (919м), на југу су Гледићке оланине, а на северозападу су обронци планине Рудник са Рамаћким висовима (812м) у Рамаћи. Побрђа са

250- 500м н.м. чине прелаз између највиших терена и низијских предела и захватају највеће пространство на подручју Крагујевца. Низијски предели су отворене површи у развоју Лепенице и Раче. Са алувијалним долинама Лепенице и Петровачке реке спадају у низије 100-250 м н.м. Крагујевац је на надморској висини од 173-220 м.

- Педолошке и морфолошке карактеристике земљишта,

На подручју Града Крагујевца су заступљени разноврсни типови земљишта, који су формиран под утицајем специфичних педогенетских чинилаца, (рљефа, климе, водотокова, састава тла, вегетације и ерозивног процеса). На територији Крагујевачке општине постоји 7 основних типова земљишта: алувијум, смоница 33,5%, гајњача 26,6%, скелетоидна земљишта 24,5%, подзол, црвеница и смеђа земљишта. За највише планинске пределе карактеристична су скелетна земљишта која садрже велику количину ситнијег и крупнијег камена. Те области су прекривене шумом, пашњацима и омогућавају повољне услове за развој сточарства. За ниска побрђа карактеристична је гајњача, а за речне долине алувијално земљиште. Обе ове врсте земљишта погодне су за развој пољопривреде.

Ерозивно подручје је у северозападном делу планинског подручја где услед ерозије земљишта и нерегулисаног речног тока долази до изливања река и великих поплава.

- Рудна лежишта

У атару села Рамаћа је компактно рудиште гвожђа, које се на месту Стрњак протеже у дужини од 400 м и ширини од 120 м капацитета око 1,6 милиона т гвоздене руде. У непосредној близини је и рудиште магнетита, као и чиста руда лимонита. Овај предео је богат и рудама хрома, магнезита, серпентина, кречњака и никла. У атару села Рамаће и Каменице налазе се велике количине кречних бреча. На терену Страгара, Кутлова и Добраче налазе се велике количине азбестне руде. Она се простире на ширини 200 м, дужини око 900 м и дубини око 60 м. Утврђена је резерва око 8,1 милион тона. У близини Влакче је више налазишта гвоздене руде, Утврђена је резерва од преко 2,5 милион тона. У близини брда Столице је налазиште руде мангана, а у Вињишту и Грошници је налазиште гипса, док је у Горњим Комарицама налазиште кварца.

- Површински токови

Највећа река, Крагујевачке котлине, која протиче кроз њу у дужини од 33 км је Лепеница, лева притока Велике Мораве. Лепеница извире у селу Голочеву на Гледићким планинама на 380 м н.в. Лепеница има 28 притока, 17 левих од

којих су најзначајније Дреновачка река и Угљешница, и 11 десних притока.

Од свог извора Студенца тече у правцу југозапад - североисток кроз Крагујевачку котлину до брда Шупљаја, затим ка истоку кроз Бадњевачку клисуру. Речни ток износи 48 км.

Река Угљешница извире у Рамаћи на 620 м н.в. и њен речни ток има дужину 35 км улива се у Лепеницу код села Јовановац. Река Јесеница има дужину тока 79 км и њена површина слива је 1.339 м². Извире на планини Рудник на 880 м н.в. из извора Теферич. Једна од њених важнијих притока са њене леве стране је река Сребрница, која тече са Рудника, од села Љубичевца до Страгара у дужини од 12 км. То је бујична река. Грошничка река је десна притока Лепенице целим током дужине од 17 км тече кроз Крагујевачку котлину. Од свог извора „Хајдучка вода,, на 800 м н.в. испод Дуленског Црног врха и Гледихких планина тече од југа ка северу, до ушћа у Лепеницу, која се налази на 187 м н.в. У њу се улива 20 притока.

• Флора

Богатство и разноврсност биљног и животињског света на територији Града, проистиче из посебних геоморфолошких, геолошких и климатских чиниоца. Оригиналност флоре се огледа у томе што има више ендемичних биљака заштићених, као природна реткост чија су станишта у околини града Крагујевца. Једне од њих су:

Adonis vernalis – гороцвет, расте само на Драгушичкој Чукари на левој обали Груже, што је најзападнији локалитет ове степске врсте у флори Србије. То је еродирани степски фрагмент мале површине око 0,20 ари на којој расте свега 20 јединки;

Ruta graveolens – рута расте на југоисточном експозицијама „Солдића Брдо,, на десној обали реке Угљешнице у засеоку Селиште у Доњим Грбицама.

Lilium martagon– шумски љиљан, појављује се у шумама сладуна и цера у рубној зони према брдским пашњацима. Локалитети су Стублина и Чукар, оба у локалитету села Доње Грбице.

Spiranthes spiralis – засучица, веома ретко се јавља, мали број јединки, виђен је још само у локалитету села Врбице и у степским рудинама села Доње Грбице.

У ретке угрожене и осетљиве биљке спада и Крагујевачки слез - врста која је исчезла из светског генофонда, али који се може наћи на простору града Крагујевца. Трава Девизма позната је да лечи ране.

На територији града Крагујевца налазе се и разне врсте дивљачи које нису са овог подручја (јелен Лопатар, Муфлон) као и дивљач специфична за ово подручје (вук, лисица, куна, дивља свиња...). Одликује и присуством посебно значајних врста птица и сисара.

• Генофонд и фенофонд

Иако је богат, местимично је угрожен и осиромашен директним уништавањем појединих биљних и животињских врста, посебно у рубним подручјима - ближе насељеним местима. Опасности и проблеми заштите биљних и животињских врста огледају се у деградацији или уништавању станишта на делу подручја у близини насеља (каменоломи, мрежа путева, разни објекти), лов, криволов, замке, примена пестицида, депоније и друго одлагање отпада, узнемиравање.

Град Крагујевец, се убраја у пределе са врло добро очуваном животном средином, којој се придаје велика важност. Подземне воде - на основу хидрогеолошке слике терена издвојена су подручја с подземном водом. Комплекси миоценских наслага и локална подручја са пукотинским типом издани у оквиру палеозојских шкриљаца, (издашност извора и водни капацитет ових стенских комплекса је мали).

• Клима

У Крагујевцу доминира умерено-континентална клима, са просечном годишњом температураом +11.5 °Ц. Најхладнији месец је јануар -5 °С, а најтоплији месец је јул +27 °С. Највлажнији месец је децембар у коме је просечна влажност 79%, а најсувљи месец је септембар у коме је влажност 39%. Просечна годишња количина падавина 550 l/m². Дани са температуром преко 25 °С варирају, али просечно их има 92. Број ледених дана (испод нуле) има 96. Број дана под снегом је 34 (највише у јануару). Највише падавина има у јуну - просек 83 l/m², а најмање падавина у фебруару - просек 32 l/m². Просечан број сунчаних сати - 5.5 h/дан, а најмањи број сунчаних сати има у децембру 2.1 h/дан, а највећи број сунчаних сати има у јун 8.8 h/дан.

показатељ\месец	Jan.	Feb.	Mar.	Apr.	Мај	Jun	Jul	Avg.	Sep.	Okt.	Nov.	Dec.	God.
Средњи максимум, °C (°F)	3,8 (38,8)	6,7 (44,1)	11,8 (53,2)	17,3 (63,1)	22 (72)	25 (77)	25 (77)	27,2 (81)	23,9 (75)	18,2 (64,8)	11,5 (52,7)	5,6 (42,1)	27,2 (81)
Средњи минимум, °C (°F)	-3,8 (25,2)	-1,7 (28,9)	1,4 (34,5)	5,5 (41,9)	10,1 (50,2)	13 (55)	14,2 (57,6)	13,7 (56,7)	10,7 (51,3)	6,3 (43,3)	2,4 (36,3)	-1,6 (29,1)	-3,8 (25,2)
Количина падавина mm (in)	41,1 (16,18)	38,7 (15,24)	44,4 (17,48)	49,4 (19,45)	73,8 (29,06)	84,7 (33,35)	68 (26,8)	53,3 (20,98)	44,8 (17,64)	38,2 (15,04)	48,2 (18,98)	47,6 (18,74)	632,2 (248,94)

- Шумски фонд

Према подацима Републичког завода за статистику Србије, укупно обрасла шумска површина на територији града Крагујевца у 2011. години износила је 88.425 ха.

Шумски фонд у државном власништву има тенденцију смањења површина, а тренутно обухвата површину од 28.543ха (32%), у приватном власништву се налази у површини од 59.882 ха (68%).

У структури шумског фонда, по површини, високе шуме учествују са 45,3%, изданичке 51,1%, шикаре и шибљаци са 3,6%. Укупна запремина дрвне масе је 3,5 милиона кубика;

Посматрано по основним квалитативним критеријумима, доминирају мање квалитетне лишћарске шуме, које су по запремини заступљене са 92,2%, док високо квалитетне четинарске шуме заузимају 7,8%. Што је сасвим разумљиво имајући у виду структуру рељефа Града (доминирају равничарски и брежуљкасти предели).

Заступљеност појединих шумских формација: буква 51,5%; цер 15,5%; китњак 10,3%; сладун 6,9%; црни бор 6,9%; граб 3,2%; лужањак 1,8% и багрем 1,1% што укупно чини 97,2% запремине, а на остало 2,8% ; заступљено је око 40 различитих врста дрвећа.

СТАЊЕ И ТРЕНДОВИ У РУРАЛНИМ ПОДРУЧЈИМА

1.1.3. Демографске карактеристике и трендови

Према попису становништва из 2011. године, на територији Града Крагујевца, живи 177.468 становника, у 59.344 домаћинства која просечно имају 3,34 члана. Просечна густина насељености је 215 становника /км². На територији града Крагујевца живи преко 20 етичких структура (Муслимани, Бошњаци, Црногорци, Румуни, Роми, Власи...).

Према упоредним подацима из 6 последњих спроведених пописа (1948 - 2011. године) град Крагујевац бележи непрекидан пораст броја становника, при чему је од 1948. год. становништво града више него удвостручено (повећано за 2,11 пута). Најмањи пораст

становника присутан је у периоду између два пописа (од 1991 до 2002. године) и износи 932 становника.

Демографија	
Година	Број становника
<u>1948.</u>	39.324
<u>1953.</u>	48.702
<u>1961.</u>	63.347
<u>1971.</u>	92.985
<u>1981.</u>	129.017
<u>1991.</u>	147.305
<u>2002.</u>	146.373
<u>2011.</u>	150.835

Када је у питању кретање броја становника у граду након последњег пописа 2002. год. евидентиран је константан благ пад. У 2009 години у граду Крагујевцу има укупно 1484 становника мање у односу на 2002.годину.

У посматраном периоду од 2002 до 2011 године постоји тенденција опадања природног прираштаја становника, у сеоској средини и то због одласка младих у град, због чега је сеоско подручје захватила депопулација па је све више села са старачким домаћинствима и села која одумиру.

Детерминанте старосне структуре становништва су висина и тенденција наталитета, морталитета, миграционих кретања, чиниоци проузроковани економским и политичким ситуацијама.

- Старосна структура

Према попису становништва из 2011. године, на територији Града Крагујевца, има 148.733 пунолетних становника, учешће популације до 29 година је 37% од укупног становништва просечне старост 41,8 година. Просечна старост становништва у граду је 38, 3 год. а на сеоском подручју је 44,9 год.Старосна структура је неповољна на сеоском подручју, јер је наталитет у опадању, а морталитет у порасту .

- Полна структура

Већи део становништва је женског пола и то око 92.083 лица, што у односу на укупан број становника Града Крагујевца износи 51,89 %, становништво мушког пола обухвата 48,11%, а то је 85.385 лица.

- Образовна структура

Према попису становништва из 2011. године, од укупног броја пописаних, њих 154.290 је старије од 15 година. Без школске спреме је 2.870 становника што је 1,86%; основно образовање је стекло 27.162 становника што је 17,6 %; средње школско образовање има њих 84.187 што је 54,56%; више образовање има 9.711 становника што је 6,29%; високо образовање има 17.552 што је 11,37%; остатак становништва није стекао одређено образовање.

Крагујевца је град са 56 села- насељених места, у којима живи близу 30.000 становника што представља 16,9% од укупног броја житеља града Крагујевца. Од 9.555 домаћинстава, колко их укупно има на сеоском подручју 8.786 домаћинстава је регистровало пољопривредно газдинство, која у односу на домаћинства града заузимају 14,80 %. Таква домаћинства имају могућност да користе државне субвенције и сматрају се комерцијалним газдинствима, домаћинствима са тржишним вишком и домаћинствима којима је пољопривреда претежна делатност. Ова домаћинства представљају значајан потенцијал за развој пољопривреде у предстојећем периоду.

1.1.4. Диверзификација руралне економије

У циљу развоја пољопривреде, опстанка села и сеоских домаћинстава, подстицаја младих да остану и опстану на селу, неопходно је да се улаже у рурални развој и руралну инфраструктуру (да се обнове путеви - саобраћајнице, побољша водоснабдевање, енергетика, школе, спортски терени..да сеотворе продавнице). Потребно је да се побољшају основни услови живота и рада, да се побољша и унапреди положај жена на селу и да се у неким сегментима изједначи са положајем запослених жена у граду.

Радно способно становништво чини 65,2% од укупног становништва Крагујевца, што је повољније од учешћа радно способног становништва у односу на просек у Републици Србији (60,6%). Чињеница да је трећина руралног становништва у најпродуктивнијем животном периоду је довољан предуслов за даљи развој и опстанак села. Томе доприноси и то што је последњих десетак година кренуо процес радне дневне миграције градског становништва у село, пре свега мотивисане губитком посла, тешком економском ситуацијом, гашењем градских фирми, као и жељом да се на тај начин обезбеди егзистенција породице, а све

то подстиче и да се оживе старачка домаћинства повратком младих на село.

Диверзификација активности на око 9.000 пољопривредних газдинстава у којима живи око 30.000 становника је неопходна за запошљавање и одрживи развој руралних подручја и њом се може придонети бољем уравнотежењу регионалног развоја у економском и социјалном смислу. За то је потребно урадити стратегију развоја, обезбедити подстицајне мере, повољне пољопривредне кредите, омогућити им да остваре помоћ државе, да покрену сопствен бизнис, да заокруже свој процес производње.

У руралним подручјима развој пољопривреде има ограничене могућности, па се због тога тражи могућност алтернативног начина зараде и запошљавања. Ту посебан значај може да има развој других економских (непољопривредних) активности на пољопривредним газдинствима, као и развој различитих врста активности и сервиса који нису тесно везани за пољопривреду. Генерално гледано, постоји знатан потенцијал, који је само делимично искоришћен. Подршком и додатним могућностима запошљавања, могу се у неким срединама зауставити негативни трендови депопулације и напуштање села. Већина руралног становништва, осим пољопривреде, има и друге изворе дохотка. Стицање дохотка се може остварити:

- Развојем сеоског – етно туризма,
- оснивањем породичних *радионица* за прераду воћа и поврћа и производњу зимнице (џемова, сокова, слатка, компота, ајвара, ситних колача, пецива....производња сира, кајмака, качкавала...),
- развој породичне винарије или производња разних врста воћне ракије,
- такође се може започети са сушењем воћа и поврћа, лековитог биља
- покретање домаће радиности (ткање, вез, хеклање..израда слика, дубореза....)
- производња шампињона,

али за све ово је потребно да локална самоуправа и држава финансијски помогну, обезбеде маркетинг, или пласман готових производа на тржишту.

Програмски их треба подстаћи да формирају удружења, групе и ли задруге, у којима ће доминирати заједнички интереси.

Разноликост села у природним лепотама, дугој традицији, културолошким карактеристикама и изузетно богатом историјском наслеђу су квалитетан предуслов развоја руралног - етно туризма. У ГТО града Крагујевца има 18 регистрованих пољопривредних газдинстава, која се баве сеоским туризмом, али су тренутно 15 веома активна. Релевантни потенцијали за наша села је велики број манастира и цркви, које се налазе у предивном окружењу, језера и реке, ловни и риболовни туризам, изузетно уређене

пешачке стазе, као и друге дестинације које се могу понудити туристима.

Велики је број акција, програма и манифестација које се одвијају у селима на територији града Крагујевца, у којима учествују становници, свих старосних категорија који веома успешно презентују себе и своја села. Треба напоменути да је најпознатија међу њима манифестација "Сусрећу се села шумадије", која је допринела да се села пробуде, да оживи традиција, да се формирају фолклори и певачке групе, да се поново заигра и запева, а и да се много тога научи у квизу знања.

Велики је број женских Удружења која под слоганом "златне руке" врше промоцију рукотворина израђују ношњу, одевне предмете, накит, сувенире, суво цвеће и тиме свој потенцијал не само да унапређују већ себи остварују солидан доходак.

Туристички потенцијали у граду Крагујевцу
У Граду постоји више значајних институција од регионалног и националног значаја у области културе и уметничке делатности.

Главни носиоц туристичке делатности у Крагујевцу је Градска туристичка организација "Крагујевац" и већи број туристичких и путничких агенција у приватном сектору. У области туризма и угоститељства последњих година се види велики напредак и помак, а и приватни сектор је преузео значајну иницијативу.

Град Крагујевац се може похвалити извршним, разноврсним туристичким потенцијалом:

Комплекс " Милошев венац " - унутар овог комплекса је више грађевина и институција које сведоче о богатој историји Крагујевца: Стара дворска црква са скупштинском зградом из времена Кнеза Милоша Обреновића , у чијој су порти постављени темељи српске државности - донети први српски Устави и одржавана сва скупштинска заседања, чак и после премештања престонице за Београд; Споменик палим Шумадинцима Антуна Аугустинчића из 1932.године; зграда Градске тржнице из 1929

Забавни садржај и вредности: . једна од најстаријих покривених тржница у Европи; Амицин конак - једини остатак кнежевог двора из 1818. (кућа управитеља двора Симе Милосављевића Паштрмца), Конак Кнеза Михаила из 1860.године - данас Народни музеј са музејском библиотеком и уметничком галеријом са сталним изложбама; зграда Прве крагујевачке Гимназије која је основана 1833 године са спомен - учионицом; зграда "Књажевско-српског театра", основаног 1835.године; Музеј "Стара ливница" је смештен у аутентичној згради ливнице из осамдесетих година XIX века, једном од ретких сачуваних примера индустријске архитектуре тога времена. Поставка овог музеја приказује почетке и развој индустријске производње у Србији; Спомен

парк "21 октобар" - У спомен на жртве стрељања у Другом светском рату, читав простор Шумарица је претворен у спомен – парк.На улазу у спомен парк подигнута је импозантна зграда музеја "21 октобар".

У Шумарицама се налази и вештачко језеро, омиљено излетиште Крагујевчана . Акваријум "Крагујевац" представља први јавни акваријум у Србији. Основан је 1999.године. У његовој колекцији се налази преко 600 биљних и животињских врста из водених екосистема са свих простора Земље.

Постојећи смештајни капацитети у Крагујевцу су:

Хотели "Крагујевац, Шумарице, Стари град, Женева", Гарни хотел " President de luxe, Гарни хотел "Радовић", Гарни хотел "Три О" преноћиште "Дедиње", преноћиште "Меркур", преноћиште "Андреја", преноћиште "Одмор", преноћиште "Галовић", преноћиште "Вила 118", преноћиште "Мир", преноћиште "Винд мил", преноћиште "Вила Лана", преноћиште "Ženeva Lux", гарни хотел "Лазаревић", коначиште "Royal ".

Град је традиционално домаћин бројних културних, спортских и забавних манифестација, тако да сваки посетилац Града, може обићи биоскоп и позориште; велики број клубова и барова; шопинг центре, а може се бавити планинарењем; ловом и риболовом и многим спортским садржајима.

Манифестације у Крагујевцу

Од културних манифестација које имају посебан значај најпознатије су: "Међународни цез фестивал", "Међународни фестивал антиратне карикатуре", "Међународни фестивал камерних хорова", "ОКТОХ" - фестивал камерне музике посвећен крагујевачком октобру, Интернационални фестивал хармонике, Фестивал професионалних позоришта "Јоакимфест", Међународни луткарски фестивал "Златна искра". Најзначајније манифестације забавног и такмичарског карактера су: Дечији карневал, "Бајк шоу"- Сусрети моториста Србије, "Фића фест", Међународна изложба паса САСИВ и многе друге.

1.1.5. Рурална инфраструктура

• Путна инфраструктура

Доминантна карактеристика саобраћајно-географског положаја Крагујевца, у односу на централни део Србије, одражава се кроз положај града у саобраћајно повољном коридору којим се повезују јужни, југозападни и западни са североисточним и северним деловима Србије. Стога се може сматрати да је саобраћајно-географски положај Крагујевца повољан како на нивоу ширих простора централне Србије тако и на регионалном и општинском нивоу.

У зони Крагујевца, Кнића и Груже налази се природни наставак два, посебно за саобраћај,

природно погодна магистрална коридора и то Ибарског са југа и Западноморавског са југозапада и запада. На овом простору два описана правца се директно настављају на Великоморавски правац ка северу и на Тимочки правац према истоку.

Захваљујући железничком и друмском саобраћају, Крагујевац је повезана са Београдом, Нишом, Јагодином, Краљево, Чачком Горњим Милановцем, Новим Пазаром, Младеновцем и другим градовима. Крагујевац има повољан географски положај и до њега може врло лако стићи. Удаљен је око 130 километара јужно од Београда и око 150 километара северно од Ниша. Захваљујући добром положају до Крагујевца се може стићи из неколико правца:

- од Београда и Ниша ауто-путем Е-75, преко Баточине, где се прикључује правац из Јагодине.

- од Београда ауто-путем до Малог Пожаревца преко Младеновца и Тополе,

- од Крајева преко Груже Равог Гаја, где се прикључује пут који иде од Чачка и Мрчајевца

- од Јагодине преко Сабанте, где се прикључује пут из Крушевца, Трстеника и Рековца,

- од Горњег Милановца преко Враћевшнице.

Друмске везе са окружењем, Крагујевац данас остварује магистралним путевима М 1.11. Крагујевац - Баточина и М 23. Београд - Топола - Крагујевац - Равни Гај и даље према Краљеву и Чачку, као и регионалним путевима Р 102 Крагујевац - Крушевац и Р 212 Крагујевац - Горњи Милановац, тако да Крагујевац остварује добру саобраћајну повезаност са групом градова средишње Србије (Чачак, Краљево, Крушевац, Параћин, Ћуприја, Јагодина, Аранђеловац, Г. Милановац као и општинама Кнић, Рача, Баточина, Топола, Рековац, Свилајнац, С.Паланка и В. Плана), а који се налазе на удаљености од највише 70 км.

Магистралним путем М 1.11. Крагујевац - Баточина остварује се значајна веза са најважнијим аутопутским коридором у нашој земљи М 1. Београд - Ниш. Поред значајних друмских веза, кроз Крагујевац пролази и магистрална пруга Лапово-Крагујевац-Краљево која повезује Шумадију и Косово и Метохију са Београдом и осталим делом Србије.

Узимајући у обзир саобраћајно-географски положај Крагујевца у ширем простору - Балкану и Европи, може се констатовати да су положај града и саобраћајна приступачност повољни.

На територији града укупна дужина путева износи 440 км, од чега је укупна дужина државних путева I и II реда је око 126 км, а од укупне дужине путне мреже на територији града дужина државног пута I реда је 74 км, а дужина државног пута II реда је 52 км. Укупна дужина локалних путева је 304,50 км. од чега 82% укупне дужине путева тј. 251,65 км су савремени путеви. Густина државних путева првог реда исказана у км /100 км² је изнад

просека Републике (6.25 у односу на 5.78) а густина државних путева другог реда је испод просека Републике.

Поред постојеће путне мрежа којом су сва сеоска насеља повезана с градом, постоји и добро организовани јавни приградски аутобуски превоз (око 24 линије јавног градског превоза и 12 приградских линија). Просечна дужина линија је 12,2 км. У Граду послује три ауто превозника: Ласта из Београда, Вуловић транспорт Д.О.О и Аутосаобраћај и велики број такси превоза.

Железничка пруга Лапово - Крагујевац-Краљево, је неелектрофикована једноколосечна пруга класификована као магистрални правац, са највећом брзином возова до 60 км /сат. Железнички саобраћај одвија се као путнички и теретни пругом Лапово-Крагујевац- Краљево (дужина пруге 27.4 км на подручју Крагујевца).

- Водоводним системом града Крагујевца је обухваћено 93% укупне територије и има 55.475 домаћинстава која га користе. ЈКП Водовод и канализација, снабдева водом, град из три система изворишта:

- акумулације "Грошница" која је изграђена 1938 год. са 326 л /сек.,на Грошничком језеру, које је дуго 2 км и једно је од већих у Шумадији.Лучно гравитациона брана је висока 50 м а дуга 138 м,

- постројење "Морава" изграђено 1965 год. са 480 л/сек..Извориште су рени бунари у приобаљу Велике Мораве, у селу Брзан, Сирова вода се пумпа кроз цевовод на удаљеност од 30 км до филтер- постројења у Кошутњак крај Крагујевца.Резервоари су на Метином брду.

- акумулације "Гружа" изграђене 1983 год.са 1.200 л/сек. на Гружанском језеру, преграђивањем средњег тока реке Груже, а налази се на 20 км југоисточно од Града. Брана је висока 51,50 м, дуга 288,05 м,

У њиховом организационом саставу је и Централно постројење за пречишћавање отпадних вода, које је изграђено у Цветојевцу и једино је такве врсте на балкану. Прерађује 1.520 л/сек. отпадних вода уз помоћ бактерија и активног угља, тако да се у реку испушта чиста вода. Гас који се том приликом добија користи се за производњу струје уз помоћ гасног генератора.

Воду из градских водовода могу да користе и становници из приградских села, па се изворишта и акумулације подземних вода користе за водоснабдевање осталог сеоског становништва.

Да би решио проблем водоснабдевања на сеоском подручју, град Крагујевац је од 2008 године покренуо програм „ Решавање водоснабдевања на сеоском подручју„ копањем артеских бунара у заједничкој инвестицији Града и водних удружења. До сада је изграђено око 100 артеских бунара у 26 села у којима је воду добило преко 4.000 домаћинстава.

- Канализационим системом је покривено 78% градског подручја што покрива 46.471 домаћинство.
- Гасоводна мрежа, покрива Градско подручје са 72% од укупне површине са 9.000 прикључака, а даљинско грејање обухвата 28% од укупне површине, са 20.219 прикључака.
- Три потврђена изворишта термалних вода смештена су у селима - Вољавча, Љубичевац и Корман.
- Снага електричне енергије у граду је око 350 МЊ. Укупно има 103.116 потрпшача у седам категорија потрошње.
- У граду има 32 поштанске јединице и 67.805 прикључака за фиксне телефоне (61.305 прикључака за физичких лица, 6.500 за правних лица), за 67.719 претплатника. Око 92% територије је покривено мрежом мобилне телефоније (3 мобилна оператера: "Телеком" Србија, "Теленор" и "Вип Мобиле").
- Што се тиче информатичко – комуникационе инфраструктуре, рурално подручје града Крагујевца, се одликује, добром покривеношћу фиксном и мобилном телефонијом, тако да је приступ интернету и другим видовима имформисања доступан већем броју сеоских домаћинстава.
- Град Крагујевац поседује локалну депонију на коју се дневно одлаже око 300 т чврстог отпада (потиче из домаћинстава, установа и предузећа комерцијалног и некомерцијалног карактера). Организован је одвоз смећа, како са Градског тако и из сеоских насеља, које врши ЈКП „Чистоћа“, а плански је уређен систем сакупљања и кабастог отпада у руралним срединама, али су и поред тога у највећем броју села присутне дивље депоније, које негативно утичу на изглед и екологију села
- Крагујевац је значајан центар здравства. У граду функционише више здравствених установа које по свом значају и функцији представљају стуб организовања здравствене заштите у Србији. Здравствена заштита становништву се пружа у следећим установама: Дом здравља, Завод за стоматологију, Апотека Крагујевац (за Град Крагујевац и општине: Баточина, Лапово, Рача, Топола и Кнић), Завод за хитну медицинску помоћ, Застава Завод за здравствену заштиту радника Крагујевца, Институт за јавно здравље Крагујевца, Клинички центар Крагујевац (15 клиника, 10 центара и 14 стручних медицинских и немедицинских служби). У здравственим установама Крагујевца и Клиничком центру Крагујевац запослено је преко 3.000 људи, од чега је преко 70% квалификованих здравствених радника, око 700 лекара, међу којима више од половине специјалиста и око 50 доктора наука. Овај кадровски потенцијал укључен је у наставу Медицинског Факултета Универзитета у Крагујевцу и научно-истраживачки рад.
- Привреда Град Крагујевац је у последњој деценији доживео убрзан раст и са 137 места званичне ранг листе српских градова по развијености, нашао се на трећем месту, са здравим пословним окружењем и позитивном климом, која погодује започињању посла и развоју иновативности. Како би постигао максималне домете у свом привредном развоју, као стратешки циљеви развоја Града, дефинисани су стварање повољног пословног амбијента, привлачење инвеститора, развој људских ресурса, уређење инфраструктуре. Што се тиче даљих планова града, основна стратешка намера је да се развија аутомобилска и војна индустрија јер имамо све потребне ресурсе и дугу традицију., циљ је да се развија и нова технологија заснована на хардверу, биоинжењерингу и софтверском инжењерингу. Будућим инвеститорима се нуде радне зоне "Трошница", "Цветојевац", "Корман", "Денино брдо", "Метино брдо", "Петровац" и "Феникс" са великим земљишним површинама. У Граду су пронашли место велике фирме као што су "Метро", "Дис", "Плаза", "Лидл" и др. Путем приватизације и куповином некадашњих предузећа, као и преко гринфилд инвестиција у град Крагујевац су дошли: млекара "Мегле ", "Solc" из Немачке, "NTU", "TPV" и "Viator & Vektor" из Словеније, " Rap Marine" из Норвешке,
- У граду функционише и градско сајмиште - Шумадија сајам које је смештено у индустријској зони "Сервис два" где је изграђена једна од три планиране хале Градског сајмишта. Шумадија сајам опслужује читав простор јужно од Саве и Дунава и као такав представља једну од важнијих институција које доприносе позиционирању Крагујевца као регионалног, комерцијалног и наравно сајамског центра регије централне Србије. Шумадија сајам је уједно и члан АСЈЕ- Асоцијације сајмова југоисточне Европе и заједно са Новосадским, Београдским, Пловдивским и Букурешким сајмом, спада у ред великих сајмова
- Крагујевац се сматра колевком ловства у Србији јер је 1887 године основана прва ловачка дружина "Шумадија", а 2010 год. основан је Ловачки савез централне Србије, који броји преко 20.000 чланова. Град Крагујевац је окружен богатим ловиштима ситне и крупне дивљачи. На ловној карти Србије заузима централно место и има три ловишта. На територији Крагујевца постоје два ловачка удружења и то: "Шумадија" из Крагујевца и "Сребреница" из Страгара. Најзаступљеније врсте дивљачи у ловиштима су дивља свиња, фазан, зец, срнећа дивљач, лисица, куна, шакал. Посебност ловишта "Лепеница" је поседовање сопствене фазанерије, која годишње производи око 40.000 фазанских пилића и која је највећа на простору Шумадије и поморавља.

Ловиште "Сребреница" из Страгара се одликује са две специфичне врсте дивљачи, а то су Муфлон и јелен лопатар.

ПОКАЗАТЕЉИ РАЗВОЈА ПОЉОПРИВРЕДЕ

1.1.6 Пољопривредно земљиште

У структури пољопривредног земљишта на територији града Крагујевца, издвајају се следеће групе:

- земљиште изразито ратарског типа, коју чине хидрогене црнице и њима сродна земљишта;
- група добрих пољопривредних земљишта, коју чине смонице, гајњаче и црвенице на једрим кречњацима и неогеним седиментима и

- делимично пољопривредна земљишта, где преовлађују алувијална, подзолоста, ливадска и мочварна земљишта, као и делувијум. Укупна површина пољопривредног земљишта у граду Крагујевцу износи око 59.000 ха, за 9.000 пољопривредних газдинстава, али се у евиденцији регистра пољопривредних газдинстава води земљишни фонд за 8.786 регистрованих пољопривредних газдинстава.

Укупно расположиво земљиште, за 8.781 пољопривредно газдинств је на површини од 47.250 ха, од којег пољопривредно земљиште 71,13%,

- коришћено пољопривредно земљиште је на површини од 33.786 ха (71,50%). Удео коришћеног пољопривредног земљишта је мањи у односу на просек Централне Србије.

- некоришћено пољопривредно земљиште 1.713 ха (0,50 %)

Друго земљиште заузима површину од 11.762,9 ха, што је 24,87% и ту спадају:

- шуме на површини од 9.919 ха,
- рибњаци на 11,9 ха

Остало земљиште је на површини од 1.832 ха. (4,00%).

Просечни земљишни посед се креће око 1,86 ха, а величина просечног коришћеног пољопривредног земљишта је 2,60 ха по газдинству. Површине су испод просека за Србију (5,44 ха). Проблем представља постојање великог броја малих и уситњених парцела и немогућност - одбијање пољопривредника да се спроведе поступак комасације, а проблем је и мешовита пољопривредна производња у домаћинствима која се баве сваштарењем..

Структура пољопривредног земљишта у (ха)

- оранице и баште 21.914 ха,
- ливаде и пашњаци 8.019 ха
- воћнаци 3.264 ха,
- окућнице и остало 496 ха
- виногради 93 ха,

Већи део државног пољопривредног земљишта припада категорији ливада, пашњака и

категорији обрадивог земљишта, па као такво, када се да у закуп обично се користи за производњу ратарског и крмног биља, а веома ретко за воћарску и повртарску производњу. Давање у закуп пољопривредног земљишта у државној својини, представља потенцијални извор прихода за локалну самоуправу, али и важан инструмент за подршку локалним пољопривредницима у повећању производње. Заштита од штетног дејства спољних вода заснива се на редовном спровођењу оперативног плана одбране од поплава на водотоковима другог реда на територији града, у складу са законском регулативом, а по утврђеном плану и програму службе за Елементарне непогоде.

Пољопривредна инфраструктура

Опремљеност објеката за смештај стоке је врло неуједначен и зависи од економске ситуације газдинства, степена специјализације и величине стада. Већи број пољопривредних газдинстава је током последње деценије имао значајне инвестиције у адаптацију и проширење постојећих капацитета, у изградњу објеката и у унапређење стандарда куповином неопходне опреме. Ови објекти су технички добро опремљени и испуњавају захтеве предвиђене стандардима о добробити животиња. И поред тога, управљање стајњаком и његово складиштење остаје један од кључних проблема са којим се суочава већина великих, али и део малих произвођача.

Опремљеност пољопривредних газдинстава објектима за складиштење репроматеријала и финализацију пољопривредних производа је у периоду од претходних 10 год. почела знатно да се поправља и уређује, мада се још увек користе и постојеће „економске зграде“ и помоћни објекти на газдинству.

1.1.7. Вишегодишњи засади

Крагујевац својим географским положајем, климатским и земљишним карактеристикама, традицијом, незагађеном природом и тржиштем пружа одличне услове за развој интензивног и профитабилног воћарства, а самим тим се пружа могућност за развој пратећих прерађивачких капацитета, што доводи до заокруживања у процесу производње.

Према Попису пољопривреде из 2012. године, 5.551 газдинстава има 3.264 ха под воћем, што указује да је просечна површина под воћем по газдинству око 1,70 ха. Од тога 49% су плантажни засади, који заузимају површину од 1.585 ха и у њима се примењују све агротехничке мере, док је 1.680 ха екстензивно. Преовлађује производња коштичавог воћа пре свега шљиве и вишње, затим брескве, кајсије и трешње, ораси, а од јабучастог воћа преовлађује јабука и крушка, док је производња осталих воћних култура знатно мања.

Воћарство је једна од најпродуктивнијих пољопривредних грана. Захваљујући великом броју воћних врста омогућено је коришћење подручја са веома различитим земљишним и климатским условима, па самим тим и земљишта слабијих физичких, хемијских и других особина. Иако је производња воћа значајно интензивирана још увек постоје многи проблеми који прате ову област, а то су: уситњеност парцела, екстензивни узгој на већини површина и интензивни узгој у појединим деловима где је традиција прерасла у посао, затим изражена неорганизованост и низак ниво стручности произвођача, технике и технологије производње, недостатак квалитетних производа на тржишту, неизвесан пласман, неадекватан сортимент и стари засади, споро увођење стандарда.

Производња коштичавог воћа - најзаступљеније врсте воћа су шљива, вишња и трешња. Углавном се гаје у подручјима у којима многе друге културе не дају велике приносе, а то су обично сиромашнија земљишта. Те културе заузимају око 78% површина воћњака у Крагујевцу.

Укупна површина под воћњацима је 3.264 ха од чега је:

- јабучасто воће засађено на 440 ха, (јабука на 316 ха, крушка на 124 ха);
- коштичаво на 2.571 ха, (вишња на око 114 ха, шљива на 2.330 ха, бресква 58 ха, кајсија на 69ха);
- језграсто на 151 ха, (ораси 124 ха, лешници на 27 ха);
- јагодасто на 24 ха, (малине 6 ха, купине 7 ха, јагода 11ха) и
- остало на 78 ха,

Претежна сорта је Облачинска вишња, која је изузетно погодна за индустријску прераду, док је сортимент шљиве разноврстан а најзаступљеније сорте су: Стенлеј, Чачанска родна, Чачанска најбоља, Викторија, Милдора, Пожегача...Шљива се углавном извози за тржиште Русије, мање количине у Италију и Немачку у свежем стању око 74% , као сушена се извози 11%, као прерађена се извози 5% и то: ракија, цем, слатко... змрзнута око 10%. Центри гајења су села: Маслошево, Влакча, Котража, Страгари, Чумић, Лужнице.

Производња јабучастиг воћа – некада водећа сорта јабуке Ајдаред у последње време бива мењана новим сортиментима, које су тражене на европском тржишту. У 40% производње засада производња је у ређем склопу, са 1 500 стабала по хектару, 50% засада јабуке су засади са густим склопом од 2 800 стабала по хектару. У питању су савремени засади са наслонима и жицом, наводњавањем и применом комплетне агротехнике.10% су стари засади који су припремни за замену.Сорте коју су заступљене су: Фуци, Ред чиф, Грени смит,Челенцер, Златни делишес, Гала, Муцу, Јонаголд, Галакси, Топаз.

Крушка се гаји местимично и то углавном као пратећа култура. У последње време интензивира се садња крушке Вилијамовке плантажно, а заступљене су Кармен и Турандо, има и старих сорти које се још гаје: Шећерлија, Караманка.Крушка се осим гајења за потрошњу у свежем стању, гаји за прављење квалитетне воћне ракије. Центри гајења су села: Маслошево, Влакча, Котража, Страгари, Чумић, Јагодасто воће производи се на малим парцелама тако да је јагода заузима 11 ха, малина је заступљена на 6 ха, а купина на 7 ха. Углавном највеће тржиште за пласман јагода, малина и купина представљају зелене пијаци, трговинске радње и самоуслуге.

Орах заузима површину од 124 хектара, а лешник 27 ха. Од сорти ораха заступљене су Расна и Шеиново, а код лешника Халски цин и Косфорд.

Виноградством се бави око 762 газдинства, на 93 ха. Од овог броја. мање је виноградар који се баве интензивним виноградарством на већим површинама. Последњих пар година бављење виноградарством је у порасту, подижу се искључиво сертификованим, здравим и квалитетним садним материјалом са сортиментом за производњу врхунских црвених и белих вина - Каберне, Гаме, Франковка, Шардоне, Совињон, Италијански ризлиг.

Поред остале пољопривредне производње, углавном на мањим парцелама већи број газдинстава, има винограде. Просечна старост оваквих винограда је преко 20 и више година што указује да је већина винограда у средњој доби плодоношења. Заступљене су Пловдина, Прокупац, Смедеревка и Жупљанка, и углавном је то за своје потребе.

1.1.8. Сточни фонд

Сточарство - грана пољопривреде друга је по важности на територији града Крагујевца, после воћарства. Најзаступљенији су говедарство и овчарство, али важно место заузимају свињарство и живинарство, иако су они заступљени у мањем обиму. Пчеларство, као грана сточарства такође је значајна и заузима важно место.

Нереално тржиште, мала куповна моћ, смањење домаћег тржишта, слободан увоз меса, млека и млечних производа, стални скокови и разлике у уложеном и оствареном, доприносе да због негативних промена у пољопривреди и сточарству, многа породична газдинствима смањују број грла и своју производњу или је напросто гасе. Пољопривредна газдинства која се баве сваштарењем, задржала су традиционалну технологију гајења стоке, неразвијена су, са малим улагањима и још мањом оствареном добити, немају пласман па њихово бављење сточарством нема већи економски значај.

На територији града Крагујевца има сточарских фарми које су савремене, са већим бројем грла и интензивном производњом, које одолевају свим тржишним колебањима.

По попису 2012 год. сточни фонд Града чини :

- 14.104 говеда од чега око 10.000 крава
- 38.765 оваца,
- 35.260 свиња
- 277.450 кокоши и остале живине и
- 13.000 кошница.

Сточарска производња се наслања на ратарску производњу (пшеница, кукуруза, луцерка, детелине) и испаше на ливадама и пашњацима. Сточарска производња у односу на пратећу производњу сточне хране је довољна само у погледу кабасте хране (луцерка, детелина), док је у погледу потрошње житарица у добром делу зависна од производње у другим крајевима. Неискоришћени потенцијал за развој сточарства лежи у великом делу због некоришћења пашњачких површина у вишим пределима. Сточарство уназад пар година се постепено опоравља, модернизује и повећава квалитет, а у неким гранама сточарства се повећава број грла. Мало мањи степен раста је присутан у производњи млека, у односу на друге видове производње.

На подручју града Крагујевца преовлађује гајење сименталске расе говеда са преко 65% домаћег шареног говечета око 10%, а око 25% су говеда холштајн расе. Говедарством се бави 2.902 домаћинстава у којима је око 14.104 грла (по попису 2012 г.) од тога је 10.000 крава. Од укупног броја домаћинстава, 1252 домаћинства има 1 до 2 грла, 1330 домаћинства има од 3 до 9 грла, 226 домаћинства има од 10 до 19 грла, 55 домаћинства има од 20 до 29 грла, 30 домаћинства има од 30 до 40 грла и 9 домаћинства има преко 50 грла. Производне способности грла су различите, што у многоме зависи од расе, начина исхране, и начина држања грла. Просечна количина млека у лактацији по крави је код сименталске расе 5.353 л. У производњи млека, већи број фармера остварује високу производњу по грлу и то је породични бизнис, а док већина газдинстава задовољава егзистенцијалне потребе породице овом производњом.

На територији града су престале да постоје две водеће и познате фарме оваца у Србији („Прогрес и Компас„), које су биле колевка овчарства у Крагујевцу и шире. Овчарство је сада засновано на мањим фармама и у оквиру домаћинстава. Мањи је број газдинстава специјализованих за овчарство и козарство чија стада имају око и преко 100 оваца, тачније има их свега 7. Највећи је број газдинстава која имају имају од 5 до 20 грла у просеку и њих је око 2.686.а преко 20 до 100 грла гаји 320 газдинстава. Целокупни систем производње заснива се на традиционалном узгоју. У овчарству преовлађује пиротска оплемењена,

која је заступљена са преко 50%, винтемберг 40 %, а остало су нове расе. На територији Града Крагујевца 4.075 поседује укупно 38.765 оваца, (по попису из 2012 год.).

Свињарством се бави 4.766 газдинстава, од којих фарме са преко 50 комада има 30 домаћинстава, с обзиром да је број јако променљив на попису 2012 год. је било 35.260 свиња. Најзаступљеније расе свиња су шведски ландрас, велики јоркшир. У мањем броју присутни су холандски, немачки и белгијски ландрас као и дурок, пиетрен и мангулица. Продају се на локалним пијацама, кланицама и месарама.

Живинарством се бави мањи број пољопривредника, јер треба занемарити оне који имају до 50 кока. Највећа живинарска газдинства њих 9 имају по 5.000 кљунова живине, док остала варирају и броје од 500 до 4.500 кљунова живине, по производном циклусу. Производи се углавном пласирају на локалним пијацама, кланицама и месарама.

Број фарми кока носила и узгој кока за производњу јаја и бројлера су на територији града у знатном порасту и њихова производња се заснива на хибридима лаког и тешког типа. Производња живинског меса високо је зависна од увоза, протеинске хране, адитива и лекова, а у многоме зависи и од начина држања.

Тренутно се товом говеда у колажи од 400–600 кг бави мањи број газдинстава, него у претходним годинама, а разлог томе је нестабилност на тржишту (честе промене цена), као и губитак истог, неорганизовани откупи и несигурност наплате. Фарме броје од 10–50 грла у тову и у већини случајева, пољопривредна домаћинства продају телад у класи 150–200 кг.

Пчеларство је јако развијено на територији града Крагујевца, па Град спада у веће произвођаче меда у Србији, а заузима значајно место у ширем региону. У Крагујевцу се 850 људи бави овим уносним послом и поседују око 25.000 кошница, Томе доприноси добро организовано „Друштво пчелара„ основано још давне 1897 год. и једно је од најстаријих друштава у Србији има 264 регистрованих чланова – пчелара, који располажу са преко 13.000 кошница пчела, а пчеларе на територији града и околним општинама, тј селе кошнице тамо где је паша доступнија и квалитетнија тако да су заступљена оба система пчеларења - и стационарни и селидбени. Од укупног броја пчелара, већина има од 50- 100 кошница, а има и оних који су премашили 500 пчелињих друштава – кошница. Поједини пчелари осим продаје меда износе на тржиште и производе од меда.(медовача, прополис капи, кандирано воће у меду,...). Просечан принос меда по кошници креће се око 15 кг, што у многоме зависи од године. Годишње се произведе око 320 тона меда, што представља око 10 % од укупне произведене количине меда у Србији. Ако се

томе дода, да се у Крагујевцу производе велике количине воска, прополиса, производа на бази меда, произилази да је пчеларство веома значајна грана пољопривреде на територији Града како по свом физичком обиму, тако и по оствареној добити. На територији града се производи више врсти меда, од којих је свакако најзначајнији багремов, следи ливадски и сунцокретов. Такође, на територији града постоји велики број произвођача кошница и пчеларског прибора, селекционисаних ројева и матица, што све скупа увећава приход у овој грани производње.

1.1.9. Механизација, опрема и објекти

Пољопривредна механизација на територији града Крагујевца је изнад регионалног просека. Према резултатима пописа пољопривреде из 2012. године на територији града Крагујевца, има:

- 8.472 трактора,
- 611 комбајна и
- 23.966 прикључних машина (3.878 приколица, 2.819 косачица, 1.584 прскалице, 1.342 сејалице, 170 растурача стајњака, 1.501 растурача мин. ђубрива, 3.852 дрљаче, 2.389 тањирача, 270 берача кукуруза, 5.100 плугова, 201 сетвоспремача и 860 фреза) што је приближно три прикључне машине по трактору. Од укупног броја пољопривредних газдинстава, 2.718 газдинстава има 2.774 једноосовинска трактора, а 4.818 газдинстава располажу са 5.698 двоосовинска трактора, поједина домаћинства имају по више трактора. Просечна површина коришћеног пољопривредног земљишта обрађена сопственим трактором у просеку износи 3,99 ха.

Пољопривредна механизација на газдинствима је старија од 22 године, односно преко 85% је застарела механизација, која је технички мање захватна машина, са релативно већом потрошњом горива и губицима при руковању, што додатно утиче на раст производних трошкова.

Број прерађивачких капацитета је скроман, налазе се у оквиру газдинстава и пољопривредних удружења, а од укупно 8.786 регистрованих газдинстава само 316 домаћинства врши прераду воћа и поврћа која се заснива на производњи зимнице (углавном џемова, слатка, сокова, ајвара, тј. припрему зимнице...).

На територији града има :

- 33 хладњаче,
- 33 сушаре и та се домаћинства баве сушењем воћа (чипс од јабука, сушење шљиве, кајсија...) и поврћа од којег у највећој мери суше црни и бели лук.
- 1.235 пластеника, 21 стакленик,
- 3.019 објеката за смештај опреме,
- 424 објекта за силажу, 5.021 кош за кукуруз,

- 3.580 амбара, 35 силоса,
- 4.952 објекта за говедарство,
- 5.348 за свињарство,
- 5.375 за живинарство,
- 3.640 за осталу стоку.

Капацитети прерађивачке индустрије на територији града готово да и не постоје.

1.1.10. Радна снага

Број пољопривредних газдинстава на територији града Крагујевца, према резултатима Пописа пољопривреде из 2012. године, је 8.786 газдинстава које чини око 30.000 људи.

ГАЗДИНСТВА ПРЕМА БРОЈУ ЧЛАНОВА И СТАЛНО ЗАПОСЛЕНИХ НА ГАЗДИНСТВУ				
Укупно чланова	1 – 2	3 – 4	5 – 6	7 и више
БПГ	8.786	5.677	2.621	449

Највећи број пољопривредних газдинстава, има једног до два члана газдинства који обављају пољопривредну делатност. Газдинства са три до четири члана који обављају пољопривредну делатносу у укупном броју учествују са 36%, а старосна структура пољопривредника у тим газдинствима је преко 44 године. У многим пољопривредним домаћинствима готово да и нема радне снаге, па су она принуђена да узимају раднике у надницу или да зову рођаке, пријатеље и комшије, на испомоћ (моба). Пољопривредне активности на породичном газдинству обављају искључиво чланови породице и рођаци док стално запослених у оквиру ове категорије газдинства готово и да нема.

У структури чланова газдинстава који су ангажовани у сектору пољопривреде преовлађују жене са 43% односно 9.109 жена ради у пољопривреди.

Удео појединих категорија ангажоване радне снаге на газдинствима са територије града у укупном броју годишњих радних јединица у пољопривреди износи: 44% од стране носилаца газдинстава, 50% од стране чланова породице и рођака носиоца и 6% сезонске радне снаге. Учешће и ангажовање сезонских радника је знатно испод просека Републике.

Највећи број носилаца породичних газдинстава су власници имања и ниво њихове стручности и обучености из области пољопривредне производње показује да њих око 53 % имају само пољопривредно искуство стечено праксом, док само 3 % има стечено средње и високо стручно образовање из области пољопривреде. Проблем будућег развоја пољопривреде је изразито неповољна старосна и образовна структура пољопривредне радне снаге. Овај проблем значајан је како са аспекта социјалне структуре руралних средина, тако и у погледу капацитета људских потенцијала за усвајање нових технологија, промену производне структуре и многе друге.

1.1.11. Структура пољопривредних газдинстава

На територији града Крагујевца, на сеоском подручју живи око 30.000 становника што у односу на укупан број житеља града износи 16,9 %. Од укупно евидентираних 9.000 сеоских домаћинстава, пољопривредно газдинство има 8.786 од чега 44 газдинства немају земљу. Евидентираних 8.787 пољопривредних газдинстава, у односу на укупан број домаћинстава Града износи 14,77 %.

На основу резултата Пописа пољопривреде из 2012. године структура пољопривредних газдинстава према величини коришћеног пољопривредног земљишта се креће :

Структура пољопривредних гаљздинстава према величини коришћеног пољопривредног земљишта

	1 ха	1-2 ха	2- 5 ха	5 – 10 ха	више од 10 ха
ПГ	2.201	1.698	2.718	1.529	596
ха	287	2.491	9.042	10.630	11.336

Без земље има 44 ПГ. Просечно коришћено пољопривредно земљиште на територији града је 3,86 ха.

На основу резултата Пописа пољопривреде из 2012. год. структура пољопривредних газдинстава према броју условних грла стоке је:

Структура пољопривредних гаљздинстава према броју условних грла

условна грла	1-2	3-9	10-19	20-29	30-49	преко 50
ПГ	1.252	1.330	226	55	30	9
Бр.грла	1.911	6.246	2.968	1.337	2.968	551

1.1.12. Производња пољопривредних производа

- Производња у воћарству има интензивни пораст, а разлог томе је тренутно повећано тржиште, добра цена на откупним местима, као и праћење европских трендова у сортименту и траженом квалитету на Европском тржишту као и тржишту Русије.

- Бављење повртарством је у благом порасту, да би се обезбедила егзистенција у домаћинствима, а интензивни повртари су у стагнацији.

- Ратарење је отежано факторима попут малог и уситњеног поседа, ниског степена коришћења механизације која је застарела, слабе употребе ђубрива и средстава за заштиту биља, али на газдинствима која се интензивно баве ратарењем показује се позитиван тренд раста производње, односно повећања приноса за све ратарске културе. Велики проблем представља варирање откупних цена и несигурност тржишта

- На територији Града, издваја се производња воћа: шљиве, вишање, крушке, јабуке и кајсија. Те производње су конкурентне и на главним извозним тржиштима у Европи, где се Србија издваја са изразито позитивним трендом повећања производње.

Према подацима просечан принос биљних култура је следећи: кукуруз 3.478 кг/ха; пшеница 3.525 кг/ха; кропмир 331 кг/ха; јабука 50 кг/ стаблу; крушка 35 кг/ стаблу; шљива 50 кг /стаблу; виноград 0,5 /чокоту;

По нашим подацима у претходном периоду се просечно произвело годишње око 60.000 тона житарица, 18.000 тона поврћа, 44.793 тоне разног воћа, 32.888 тона крмног биља, 3.300

тона индустријског биља. Годишње се произведе укупно меса 7.562 тоне меса од чега 2.837 тоне свињског, 2.145 тоне говеђега, 1.854 тоне овчијега и 646 тоне живинског. Заступљено је и козје месо са 81 тоном.

- Сточарска производња, има стагнацију раста, због колебања на тржишту при откупу, честим променама цене концентроване хране - диспаратом цена, проблемима са млеком и увозом стоке. Наглашен је неприметан раст када је у питању овчарство, а говедарство има стагнацију раста.

- У пчеларству се повећава број активних пчелара и кошница. Просечан принос меда по кошници је од 15 до 18 кг меда, а код интензивних пчелара који селе на испашу је далеко већи и креће се од 30 до 40 кг по кошници.

- Органска производња је неразвијена и заступљена је на занемарљивим површинама

1.1.13. Земљорадничке задруге и удружења пољопривредника

У Крагујевцу, је замро и није развијан задружни сектор, иако би требало да буде најдоминантнији облик предузетништва и да као такав представља значајну компоненту руралног развоја и социјалне економије на сеоском подручју. Развијен и организован задружни сектор би допринео уравнотеженом регионалном развоју и одрживом развоју. Заједнички наступ при уговарању производње и продаје, набавка репроматеријала, или преговори са државним институцијама ради

регулисања својих права или заједничких интереса изискује већу промоцију предности удруживања у земљорадничке задруге.

У складу са постојећим производним ресурсима у пољопривредној производњи град Крагујевац је у претходном периоду, подстицао удруживање пољопривредника и формирање специјализованих пољопривредних удружења, кроз Програм "Подстицај удруживању пољопривредника", регистровано је 16 удружења са којима је град имао успешну сарадњу. У 2017 год. опстало су 4 "стара" удружења и формирано је ново "Удружење боровничара".

Пољопривредна удружења која активно учествују у креирању и реализацији сопствених улагања, су удружења која се баве воћарском и виноградарском производњом, сточарством, повртарством, производњом млека и млечних производа, производњом меда и пчелињих производа, прерадом воћа и поврћа.

Већина удружења имају своје стратешке и акционе планове, израђене у сарадњи са локалном самоуправом и у складу са наведеним плановима реализују активности и инвестиције на пољопривредним газдинствима и у оквиру удружења. Активности удружења пољопривредника која се подржавају од стране локалне самоуправе су: учешће на манифестацијама ради промоције производа, апликација пројеката ради унапређења примарне и прерађивачке производње према локалним, републичким и страним донаторима и партнерство у реализацији пројеката из области пољопривреде и руралног развоја.

1.1.14. Трансфер знања и информација

Опште је познато да без примене нових сазнања и достигнућа, већих и правовремених улагања у области пољопривреде, нема постизања квалитетнијих и већих приноса и остварења већег дохотка.

С обзиром да је на територији Града пољопривредна производња уситњена и мешовита, самим тим је и интересовање и занимање пољопривредника за тематске садржаје су веома различити. Стога у стицању нових знања –стручног усавршавања пољопривредних произвођача учествују и помажу у реализацији мера Локална самоуправа – Одељења за пољопривреду, у сарадњи са институцијама из области пољопривреде, научним институцијама (институти и факултети), и другим релевантним чиниоцима руралног развоја и пољопривреде.

Информације и сви потребни подаци су доступни путем јавног информисања о актуелностима у пољопривреди и селу (регионалне ТВ, емисије и наступи пољопривредних и других еминентних стручних лица) и путем организованих скупова, манифестација и предавања са мештанима.

**Табеларни приказ планираних мера
и финансијских средстава**

Табела 1. Мере директних плаћања

Р бр	Назив мере	Шифра мере	Планиран буџет за текућу годину без пренетих обавеза (у РСД)	Износ подстицаја по јединици мере (апсолутни износ у РСД)	Износ подстицаја по кориснику (%)	Максимални износ подршке по кориснику (ако је дефинисан) (РСД)	Пренете обавезе
1	Регрес за репродуктивни материјал (вештачко осемењавање крава и јуница са ХБ бројем)	100.1.1	2.100.000,00	2.000,00			
	УКУПНО		2.100.000,00				

Табела 2. Мере руралног развоја

Р бр	Назив мере	Шифра мере	Планирани буџет за текућу годину без пренетих обавеза (у РСД)	Износ подстицаја по кориснику (%)	Максимални износ по кориснику (ако је дефинисан) (РСД)	Пренете обавезе
1.	Инвестиције у физичку имовину пољопривредних газдинстава	101	6.900.000,00	30% - 50%	50.000,00 до 80.000,00	
2.	Успостављање и јачање удружења у области пољоривреде	102	1.750.000,00	50%	400.000,00	
3.	Управљање ризицима	104	1.500.000,00	30%	а) штета до 80.000,00 б) осигурање по газдинству за усеве 30.000,00 дин. плодове до 50.000,00 дин. квивотиње до 9.000,00 по грлу јагњад 500,00 дин. по грлу	
	УКУПНО		10.150.000,00			

Табела 3. Табеларни приказ планираних финансијских средстава

Буџет	Вредност у РСД
Укупан износ средстава буџета ЈЛС планираних за реализацију Програма подршке за спровођење пољ. политике и политике руралног развоја (без пренетих обавеза)	12.250.000,00
Планирана средства за директна плаћања	2.100.000,00
Планирана средства за кредитну подршку	----
Планирана средства за подстицаје мерама руралног развоја	10.150.000,00
Планирана средства за посебне подстицаје	----
Планирана средства за мере које нису предвиђене у оквиру мера директних плаћања и у оквиру мера руралног развоја	----
Пренете обавезе	----

Циљна група и значај промене која се очекује за кориснике након примене Програма

Потенцијални корисници мера подршке су регистрована пољопривредна газдинства са територије града Крагујевца са активним статусом у складу са Правилником о упису у регистар пољопривредних газдинстава и обнову регистрације, затим удружења пољопривредних произвођача, предузетници и правна лица за пружање саветодавних и других услуга из области пољопривреде.

Реализација Програма, односно дефинисане мере допринеће:

- модернизацији производње и јачању производне конкурентности: повећање продуктивности газдинства, смањење производних трошкова и прихватање модернизације у пољопривреди;
- достизању националних и стандарда ЕУ на пољу: заштите животне средине, јавног здравља, здравља животиња и биљака, добробити животиња,
- повећању квалитета производа, хигијене и безбедности хране и воде;
- побољшању конкурентности породичних пољопривредних газдинстава;
- увођењу нових технологија и иновација, и отварање нових тржишних могућности;
- побољшању квалитета производа уз испуњавање националних и ЕУ стандарда у области безбедности хране и заштите животне средине;
- добијању производа веће додате вредности у циљу повећања дохода и побољшању одрживих услова за живот сеоског становништва.

Пољопривредна политика и политика руралног развоја Републике Србије обухвата низ мера и активности које предузимају надлежни органи у

циљу обезбеђивања квалитетне и здравствено исправне хране, јачања конкурентности пољопривредних производа на тржишту, подизања нивоа животног стандарда пољопривредника, пружања подршке руралном развоју и заштити животне средине од негативних утицаја пољопривредне производње.

Информисање корисника о могућностима које пружа Програм подршке за спровођење пољопривредне политике и политике руралног развоја

По добијању сагласности на Програм од стране Министарства за пољопривреду и заштиту животне средине и усвајању Програма мера подршке за спровођење пољопривредне политике и политике руралног развоја за подручје територије Града Крагујевца за 2018. годину од стране Градског већа, града Крагујевца исти се објављује у службеном листу и на званичном сајту Града: www.kragujevac.rs. Појединачне мере објављујемо на огласној табли Управе Града, као и на сеоским месним канцеларијама, а детаљније информације пружамо путем локалних медија - гостовањем сарадника из Одељења. Тако успевамо да приближимо и објаснимо начин пријаве по мерама Програма као и саму реализацију програма. Вршимо дистрибуцију штампаних обавештења и јавних позива, преко сеоских месних канцеларија и преко савета месних заједница. Информисање потенцијалних корисника врши се и непосредним контактом у просторијама градске Управе за привреду, као и сталним радом на терену.

Мониторинг и евалуација / надзор реализације Програма

Одељење за пољопривреду града Крагујевца, обавља послове на изради предлога Програма и реализацији мера након усвајања истог. Током

периода реализације Програма, мониторинг и евалуацију врше све унутрашње јединице у оквиру Управе, свака из своје области деловања. Такође, у процесу мониторинга и евалуације учествују и други органи и стручна тела Града: Градско веће врши усвајање годишњег програма, доноси одлуке, правилнике, даје сагласност за закључење уговора по одлукама које је донело, усваја извештаје..и др. акта.; разне Комисије и друга радна тела која се формирају у периоду реализације самог Програма, а које углавном имају задатак процене потенцијалних корисника мера и контроле наменског коришћења одобрених средстава, такође се обрзују и за расподелу и контролу управљања средствима по програмима, контролу и процену успешности спроведених мера, а првобитно одлучују о захтевима по појединим мерама; Управа за финансије, изворне приходе локалне самоуправе и јавне набавке – врше контролу документације и законску исправност поднетих захтева, у оквиру своје надлежности.

На крају буџетске године, организујемо састанке са корисницима средстава, представницима Удружења, ради добијања информација о успешности реализованих мера и оствареним резултатима, као и ради добијања података о потребама за увођењем нових или кориговање постојећих мера.

Поглавље 2: Опис планираних мера

2.1 ВРСТА МЕРЕ ДИРЕКТНИХ ПЛАЋАЊА

Шифра 100 Директна плаћања

Шифра 100.1 Регреси

Мера подршке:

Регрес за репродуктивни материјал (вештачко осемењавање) Шифра 100.1.1

2.1.1. Образложење

У складу са Законом о подстицајима у пољопривреди и руралном развоју, јединице локалне самоуправе (Сл. гласник РС 10/13 ,142/14) могу да утврђују мере које се односе на директна плаћања за регресе за репродуктивни материјал за вештачко осемењавање крава и јуница.

Ова мера је у складу са националном Стратегијом пољопривреде и руралног развоја 2014.– 2024.године.

Сточни фонд Града Крагујевца, тренутно чини 14.104 говеда (према попису из 2012 год.). Сточарство се уназад пар година, постепено опоравља, модернизује и повећава се квалитет грла. Виши степен раста је присутан у сектору млекарске производње у односу на друге видове производње. Сточарска производња се углавном одвија на мањим фармама, односно пољопривредним газдинствима на којима знатно варира број грла.

На подручју града Крагујевца преовлађује гајење сименталске расе говеда око 65 % , 25 % холштајн расе , мелези 9 % , а. 1% отпада на остале расе. Производне способности грла су различите што зависи од генетике грла, услова гајења, начина држања и исхране.

Ова мера се спроводи на територији Града Крагујевца од 2005 год. а врши се за регистрована пољопривредна газдинства, на којима се одгајају уматичена грла.

2.1.2. Циљеви мере

Регрес за репродуктивни материјал (повраћај дела средстава за прво вештачко осемењавање крава и јуница са ХБ бројем позитивно утиче на економски и социјалнијални развој руралне средине:

- увођење газдинстава у обавезу матичења својих грла, јер само за уматичено грло могу да остваре подстицајна средства,

- подизање конкурентности производње и стварање тржишно одрживог произвођача;
- обезбеђивање услова за уравнотежен развој говедарства;
- боље коришћење расположивих ресурса;
- подизање стандарда живота у руралној средини,
- повећање и стабилност дохотка пољопривредних газдинстава.

- Регресирањем репродуктивног материјала (семенски материјал за вештачко осемењавање) остварује се побољшање расног састава говеда, у циљу повећања производње квалитета млека и меса код комерцијалних произвођача, а самим тим доприноси развоју матичне службе и матичења грла.

2.1.3 Веза мере са националним програмом за рурални развој и пољопривреду

Није применљиво.

2.1.4. Крајњи корисници

Крајњи корисници мере су физичка лица – носиоци или чланови регистрованог пољопривредног газдинства, са територије града Крагујевца.

2.1.5. Економска одрживост

За реализацију ове мере није потребно подносити бизнис план или пројекат о економској одрживости улагања.

2.1.6. Општи критеријуми за кориснике

Општи критеријуми за корисника по овој мери су:

- Да је корисник уписан у Регистар пољопривредних газдинстава у складу са Правилником о начину и условима уписа и вођења регистра пољопривредних газдинстава;
- да има пребивалиште и производњу на територији Града Крагујевца;

- да домаћинство нема неизмирене и доспеле обавезе према Градској дирекцији за робне резерве и буџету Града, закључно са даном обраде предмета,
- да крава има НВ број,
- да је јуница уписана у регистар телади и да мајка јунице за коју се подноси захтев за повраћај дела средстава за прво вештачко осемењавање, има НВ број;

2.1.7. Специфични критеријуми

За реализацију ове мере корисник је у обавези да испуни и специфичне критеријуме:

- подносилац захтева мора да буде одгајивач грла – власник уматичених крава и јуница,
- да је прво вештачко осемењавање код јунице, уписане у регистар телади, извршено након навршених 12 месеци старости грла, односно да грло није старије од 24 месеца.
- да је прво вештачко осемењавање, код краве извршено у периоду до 100 дана после тељења или после побачаја и
- да датум на издатој потврди о извршеном вештачком осемењавању, није старији од 5 месеци.

2.1.8. Листа инвестиције у оквиру мере

Шифра инвестиције	Назив инвестиције
100.1.1	Регрес за репродуктивни материјал (вештачко осемењавање уматичених крава и јуница са НВ бројем)

2.1.9. Критеријуми селекције

Критеријуми селекције се не примењују при реализацији ове мере, већ се средства одобравају по редоследу пријема захтева, уколико су поднети захтеви комплетни и испуњавају услове из јавног позива..

2.1.10. Интензитет помоћи

Износ регреса за репродуктивни материјал (за прво вештачко осемењавање крава и јуница са ХБ бројем) је 2.000,00 динара по прилодном грлу и траје у периоду од објављивања јавног позива па до утрошка средстава планираних за ове намене, односно најкасније до 01. децембра 2018. године.

2.1.11. Индикатори / показатељи

Р. бр.	Назив показатеља
1	Укупан број поднетих захтева,
2.	Укупан број грла, за које је поднет захтев за повраћај дела средстава за прво в.осемењавање
3.	Укупан број грла која су остварила право на повраћај дела средстава за прво в.осемењавање

2.1.12. Административна процедура

Реализација регресирања за репродуктивни материјал се спроводи на следећи начин:

- Градско веће града Крагујевца, доноси Одлуку о расписивању јавног позива ради реализације регреса дела трошкова за прво вештачко осемењавање уматичених крава и јуница у 2018. години.

- јавни позив се објављује на званичном сајту Града, : www.krakujevac.rs, у средствима јавног информисања и на огласној табли МК на сеоском подручју.

- Уз попуњен захтев, који се преузима у Градској управи за привреду, странка прилаже следећу документацију

1. копија личне карте и текућег рачуна подносиоца захтева,
2. копија потврде о активном статусу у регистру пољопривредних газдинства за 2018 годину,
3. копија образаца "Извод из регистра пољопривредних газдинстава - структура животиња", издате од стране Министарства финансија – филијала Крагујевац;
4. потврда о извршеном првом вештачком осемењавању; мора да буде читко попуњен на обрасцу бр.7 и да обавезно садржи:
 - редни број протокола и број потврде;
 - име, презиме и место власника грла;
 - уписан цео CS или RS број грла;
 - датум извршеног вештачког осемењавања;
 - читко уписано име и НВ број бика;
 - печат фирме, факсимил и потпис ветеринара
 - износ трошкова;
5. потврда Матичне службе, која треба да садржи, за:
 - а) краве - НВ број грла и датум последњег пријављеног телјења;
 - б) за јунице - НВ број мајке;- број грла под којим је уписано у регистар телади;
6. копија пасоша за осемењено грло,
7. осим наведених докумената потребно је доставити за краве:
 - фотокопија пасоша за последње добијено теле или потврда о обележавању грла;
 - извештај ветеринара о извршеној интервенцији (уколико је дошло до побачаја);

За реализацију ове Одлуке задужује се Градска управа за привреду, Одељење за пољопривреду, које има задатак, да утврди да ли су испуњени услови из јавног позива за подношење захтева за регресирање дела трошкова за прво вештачко осемењавање крава и јуница са НВ бројем са територије града Крагујевца у 2018. години.

Градска управа за привреду доноси Решење о усвајању захтева, у складу са Законом о општем управном поступку, затим се исплата врши на основу Решења Градоначелника града Крагујевца, о исплати регреса дела трошкова за

прво вештачко осемењавање крава и јуница (са НВ бројем) , са територије града Крагујевца у 2018 години на уплата се врши на текући рачун подносиоца захтева.

Средства се одобравају корисницима који испуњавају услове, редом на основу поднетих (комплетних) захтева, а реализација се врши до утрошка расположивих средстава са крајњим роком за подношење захтева тј. до 15. новембра 2018. године.

2.2 ВРСТЕ МЕРА РУРАЛНОГ РАЗВОЈА

А Подстицаји за унапређење конкурентности

Шифра мере: **101**

Мера подршке: **Инвестиције у физичку имовину пољопривредних газдинстава**

2.2.1 Образложење:

Ако сагледамо стање на пољопривредним газдинствима, можемо рећи да је на њима: неповољна старосна структура, мешовита производња, уситњене производне парцеле, недостатак радне снаге, веома неповољно економско и социјално стање и да као таква домаћинства нису у могућности да у потпуности исфинансирају своју производњу, као ни да сами обезбеде сва средства за модернизацију исте. Такође је велики број повратника на сеоско подручје, који су остали без посла и којима је за опстанак, преживљавање и отпочињање неке производње неопходан подстицај, а између осталог потребна је нова опрема и механизација, садни материјал, побољшање квалитета и увећање сточног фонда како би развили сопствену производњу. Ово се односи на мала и средња пољопривредна домаћинства. Међутим подршка је потребна и "великим" пољопривредним произвођачима, који су се определили за једну пољопривредну грану, који раде на "велико" јер повећањем производних површина, или повећањем броја грла повећавају и трошкове, које чак ни већа газдинства не могу да испрате.

Ширењем производних засада и производних парцела, модернизацијом објеката, повећањем броја грла и побољшањем расног састава, куповином модерне опреме и већим улагањима у пољопривреду, могуће је повећати продуктивност, побољшати економске аспекте деловања и живота на селу, утицати на конкурентност и већу орјентисаност ка тржишту.

А све је то с циљем, да се помогне малим пољопривредним газдинствима, да се млади задрже на селу да заснују своје породице, започињу сопствену производњу, као и да они који су се поново вратили у село ту и опстану.

Сектор - Воће, грозђе, поврће (укључујући печурке) и цвеће

Шифра инвестиције **101.4.1.**

На територији града Крагујевца су повољни климатски и земљишни услови, незагађена природа и тржиште, које пружа одличне услове за развој интензивног и профитабилног воћарства.

Овом мером би увели нов сортимент воћа, који се тражи на Европском тржишту, допринели би **подизању нових засада** и повећању површина под воћем.

Шифра инвестиције **101.4.24.**

Интервенције у оквиру ове мере ће бити усмерене на подршку сектору за инвестициона улагања у **машине за заштиту биља**, што ће уз редовну примену савремене агротехнике давати високе, квалитетне и стабилне приносе (прскалице, атомизери).

Шифра инвестиције **101.4.28**

Машине, уређаји и опрема за наводњавање засада (пумпе, црева, распрскивачи / распршивачи, систем за филтрирање, систем за фертилизацију, пипете, уређаји за намотавање црева и остала опрема за наводњавање), допринеће остварењу већих приноса, квалитетнијим плодовима и мањим губицима због суше.

Сектор – остали усеви (житарице, индустријско ароматично и зачинско биље и др.)

Пољопривредна механизација на газдинствима је у просеку старија од 22 године, односно преко 80% механизације је у лошем стању, застарело, технички су мање захватне машине, са релативно већом потрошњом горива и губицима при руковању, што додатно утиче на раст производних трошкова.

Овом мером смо планирали набавку **прикључне механизације** кроз следеће инвестиције у оквиру ње:

Шифра инвестиције **101.5.1; 101.5.2; 101.5.3; 101.5.4; 101.5.6; 101.5.7; 101.5.8.**

Сектор – пчеларство

Шифра инвестиције **101.6.2.**

На територији Града пчеларство је јако развијено и годишње се произведе око 350 тона меда, што представља око 10 % од укупне произведене количине меда у Србији, тако да Град спада у веће произвођаче меда, а заузима и значајно место у ширем региону. Ако додамо, да се производе и велике количине воска, прополиса, производа на бази меда, произилази да је пчеларство веома значајна грана пољопривреде на територији Града, како по свом физичком обиму, тако и по оствареној добити. На територији града се производи више врсти меда, од којих је свакако најзначајнији

багремов, следи ливадски и сунцокретов мед. Такође, на територији града постоји велики број произвођача кошница и пчеларског прибора, ројева и селекционисаних матица, што све скупа увећава приход у овој грани производње.

2.2. 2. Циљеви мере:

- Повећање ефикасности, конкурентности и одрживости у раду;
- Побољшање продуктивности и квалитета производа;
- Повећање производних површина на отвореном;
- Повећање обима производње;
- Стабилност дохотка пољопривредних газдинстава;
- Смањење трошкова производње у свим наведеним секторима;
- Унапређење техничко-технолошке опремљености;
- Раст конкурентности уз прилагођавање захтевима домаћег и иностраног тржишта;
- Правовремене примене агротехнике;
- повећање стабилност дохотка пољопривредних газдинстава.

2.2.3. Веза мере са националног програмом за рурални развој и пољопривреду

- је применљива.

За ову меру подршке и наведене инвестиције у оквиру ње, вршиће се провера подносиоца захтева и чланова његове породице, како неби дошло до двоструког финансирања од стране надлежног Министарства и локалне самоуправе. Провера ће се вршити кроз базу података, коју ће за сваку инвестицију понаособ водити служба, као и кроз базу података издатих потврда (да нису коришћена средства локалне самоуправе) које су потребне за конкурсе Министарства пољопривреде, шумарства и водопривреде.

Подносилац захтева је у обавези да достави потписану изјаву да није остварио средства по истом основу за инвестицију за коју подноси захтев тј. да не сме користити подстицаје по неком другом основу (субвенције, подстицаји, донације), односно да иста инвестиција није предмет другог поступка за коришћење подстицаја;

2.2.4. Крајњи корисници Крајњи корисници мере су физичка лица – носиоци или чланови регистрованог пољопривредног газдинства.

2.2.5. Економска одрживост:

За реализацију ове мере није потребно подносити бизнис план или пројекат о економској одрживости улагања.

2.2.6. Општи критеријуми за кориснике

За све инвестиције:

- Захтев може поднети физичко лице, носиоц или члан регистрованог пољопривредног газдинства
- На подносиоца захтева мора да гласи рачун, отпремница, гарантни лист;
- У оквиру истог домаћинства пријаву за доделу подстицајних средстава може поднети само члан једног пољопривредног газдинства;
- Да је корисник уписан у Регистар пољопривредних газдинстава у складу са Правилником о начину и условима уписа и вођења регистра пољопривредних газдинстава;
- Да има пребивалиште и производњу на територији града Крагујевца;
- Да домаћинство нема доспеле а неизмирене обавезе према Градским робним резервама и буџету Града, закључно са даном обраде предмета;
- Потписана изјава корисника да није остварио средства по истом основу за инвестицију за коју подноси захтев тј. да не сме користити подстицаје по неком другом основу (субвенције, подстицаји, донације), односно да иста инвестиција није предмет другог поступка за коришћење подстицаја;
- Да наменски користи и не отуђи нити да другом лицу на коришћење инвестицију која је предмет захтева у периоду од пет година од дана набавке опреме и механизације,
- Да добављач и подносилац захтева не представљају повезана лица у смисли закона којим се уређују јавне набавке. Под појмом повезана лица су супружници, ванбрачни партнери, крвни сродници у правој линији, крвни сродници у побочној линији закључно са трећим степеном сродства, сродници по тазбини до другог степена сродства, усвојилац и усвојеник, лица између којих је извршен пренос управљачких права и лица која су повезана у смислу закона којим се уређује порез на добит правних лица.

- Инвестиција **101.4.1.**

- површина на којој се формира засад воћа бити уписана у образцу "Извод из регистра пољопривредних газдинстава - структура биљне производње", издате од стране Министарства финансија – филијала Крагујевац;
- саднице морају бити купљене код регистрованих расадника;
- да је подносилац захтева власник производне парцеле или да је закупац парцеле на период од 20 година, (Уговор оверен код надлежне институције), на којима планира подизање засада
- Корисник који планира заснивање производње једне или више воћних врста или винограда, крајем 2017 и почетком 2018. год. на корисној површини: не мањој од 0,25 ха до 1,50 ха за коштичаво, јабучасто или језгасто воће, од 0,05 ха за јагодасто воће, или од 0,25 ха за виноград.

- да је КП на којој се врши засад воћа, на територији града Крагујевца у власништву подносиоца захтева или члана породице,
- да је засад односно густина садње, формирана по стандарду Министарства за пољопривреду и заштиту животне средине.

Уколико подносилац пријаве није власник катастарске парцела на којој се формира засад, већ је власник односно сувласник члан његовог домаћинства, потребно је да власник односно сувласник парцеле пред службеним лицем Градске управе за привреду да изјаву, да подносилац пријаве може да засади садни материјал воћа на парцели у његовом власништву и да гаји воће у периоду од 5-20 година у зависности од воћне врсте.

- Инвестиција **101.4.28.**

- КП која се наводњава мора бити на територији града Крагујевца у власништву подносиоца захтева или члана РПГ, или да је закупац парцеле на период од 20 година, (Уговор оверен код надлежне институције), на којима планира постављање система за наводњавање.
- површина која се наводњава мора бити уписана у образцу "Извод из регистра пољопривредних газдинстава - структура биљне производње", издате од стране Министарства финансија – филијала Крагујевац;

- Инвестиција **101.6.2.**

- КП на којој је стационаран пчелињак мора бити на територији града Крагујевца у власништву подносиоца захтева или члана породице, или да је закупац парцеле на период од 10 година, (Уговор оверен код надлежне институције).

2.2.7. Специфични критеријум

- Сектор воће, грожђе, поврће (укључујући печурке) и цвеће

Инвестиција **101.4.1.**

- У случају подизања нових или обнављања постојећих (крчење и подизање) производних (са наслоном) и матичних засада воћака и винове лозе прихватљиви корисници су пољопривредна газдинства која на крају инвестиције имају у свом власништву, односно у власништву члана РПГ: 0,1-50 ха јагодастих врста воћака и хмеља, 0,3-100 ха другог воћа, 0,2-100 ха винове лозе

Инвестиција **101.4.24.**

- Прихватљиви корисници су пољопривредна газдинства која у свом власништву, односно у власништву члана РПГ имају: мање од 2 ха јагодичастиг воћа и хмеља; односно мање од 5 ха другог воћа, односно 0,1- 50 ха цвећа, односно 0,2-100 ха винове лозе.

Инвестиција **101.4.28.**

- Прихватљиви корисници су пољопривредна газдинства која у свом власништву, односно у власништву члана РПГ имају: мање од 2 ха јагодичастиг воћа и хмеља; односно мање од 5 ха другог воћа, односно 0,1- 50 ха цвећа, односно 0,2-100 ха винове лозе.

- Сектор остали усеви (житарице, индустријско, ароматично и зачинско биље и др.)

Инвестиција **101.5.1; 101.5.2;101.5.3;101.5.4; 101.5.6; 101.5.7; 101.5.8.**

- Прихватљиви корисници су пољопривредна газдинства која имају у свом власништву, односно у власништву члана РПГ Пољопривредна газдинства која имају имају мање од 50 ха земљишта под осталим усевима.

- Сектор пчеларство

Инвестиција **101.6.2.**

За набавку нове опреме за пчеларство прихватљиви корисници су пољопривредна газдинства – пчелари, који имају од 5 – 500 кошница.

2.2.8. Листа инвестиција у оквиру мере

Сектор	Шифра инвестиције	Назив инвестиција у оквиру мере
Сектор Воће, грожђе,поврће (укључујући печурке) и цвеће	101.4.1.	Подизање нових или обнављање постојећих (крчење и подизање) вишегодишњих засада воћака, хмеља и винове лозе,
	101.4.25	Машине за заштиту биља
	101.4.28	Машине, уређаји и опрема за наводњавање/одводњавање набавка система "кап по кап".
Сектор Остали усеви (житарице,индустријск о,ароматично и зачинско биље и др.)	101.5.1;	Машине за примарну обраду земљишта
	101.5.2;	Машине за допунску обраду земљишта
	101.5.3;	Машине за ђубрење
	101.5.4;	Машине за сетву
	101.5.6;	Машине за заштиту биља
	101.5.7;	Машине заубирање односно скидање усева
	101.5.8.	Машине за транспорт
Сектор пчеларство	101.6.2.	Набавка опреме за пчеларство

2.2.9. Критеријуми селекције

Критеријуми селекције се не примењују при реализацији ове мере, већ се средства одобравају по редоследу подношења и пријема захтева, уколико су поднети захтеви комплетни и испуњавају услове из јавног позива.

Неблаговремени захтеви и захтеви који не испуњавају услове из Јавног позива, неће се разматрати.

2.2.10. Интензитет помоћи:

2.2.11. Индикатори - показатељи

ИНВЕСТИЦИЈА					
Сектор	Шифра мере	Назив инвестиције	Прихватљиве инвестиције	Износ повраћаја у %	Мак.износ подстицаја у дин.
Сектор Воће, рожђе, поврће (укључујући печурке и цвеће)	101.4.1.	Подизање нових или обнављање постојећих (крчење и подизање) вишегодишњих засада воћака, хмеља и винове лозе,	саднице воћака и винове лозе за подизање нових засада(мин.површине 0,50ha за јабучасто, коштичаво и језграсто 0,10ha за јагодасто воће, 0,25 ha за виноград	40%	80.000,00
	101.4.24	Машине за заштиту биља	Прскалице, атомизери	40%	60.000,00
	101.4.28.	Машине, уређаји и опрема за наводњавање усева	Набавка опреме за системе за наводњавање: пумпе, црева, распрскивачи / распршивачи, систем за филтрирање, систем за фертлизацију, пипете, уређаји за намотавање црева и остала опрема за наводњавање	50%	75.000,00
Сектор Остали усеви (житарице индустриско ароматично зачинско биље и др.	101.5.1;	Машине за примарну обраду земљишта	плугови,	40%	60.000,00
	101.5.2;	Машине за допунску обраду земљишта	тањираче, дрљаче, ротофрезе,сетвоспремач, подривачи, ваљак		
	101.5.3;	Машине за ђубрење	расипачи минералног ђубрива		
	101.5.4;	Машине за сетву	сејалице		
	101.5.6;	Машине за заштиту биља	Прскалице, атомизери		
	101.5.7;	Машине за убирање односно скидање усева	Бочна тр.коса, ротациона коса, сакупљач сена,		
	101.5.8.	Машине за транспорт	Транспортери		
Сектор пчеларство	101.6.2.	Набавка опреме за пчеларство	Кошнице,опрема за врцање меда(центрифуге,отклапачи каде, дуваљке, колица за превоз наставака-апилифт, носилке,пумпе запретакање меда), опрема за чување и паковање меда ,прописана амбалажа,стерилизатордекристализатори, хомогенизатори и пакирнице), траке за затезање кошница, ваге	50%	60.000,00

<i>Редни Број</i>	<i>Назив показатеља</i>
1.	Број поднетих захтева по секторима
2.	Број нове набављене опреме или механизације
3.	Површина под новим засадима воћа
4.	Број купљених кошница тј. ново формираних пчелињих друштава
5.	Површина под системима за наводњавање

2.2.12. Административна процедура

- Градско веће града Кргујевца, доноси Одлуку о расписивању јавног позива за повраћај дела средстава за сектор и инвестицију у оквиру њега;

Саставни део одлуке је Јавни позив који ће бити објављен на званичном сајту града Кргујевца: www.krugujevac.rs, огласној табли Управе Града и сеоским месним канцеларијама.

- Уз попуњену пријаву, која се преузима у Градској управи за привреду, странка трба да достави следећу документацију:

1. фотокопија личне карте и текућег рачуна подносиоца пријаве;

2. фотокопија потврде о активном статусу у регистру пољопривредног газдинства за 2018. годину; 3. фотокопија оверених образаца :

"Извод из регистра пољопривредних газдинстава - структура биљне производње",

"Извод из регистра пољопривредних газдинстава - структура животиња" и

"Извод из регистра пољопривредних газдинстава – подаци о пољопривредном газдинству"

издатих од стране Министарства финансија - Управа за трезор у Кргујевцу;

4. потписана изјава подносиоца пријаве да он или чланови његовог пољопривредног газдинства нису остварили средства по истом основу за инвестицију за коју подноси захтев тј. да не смеју користити подстицаје по неком другом основу (субвенције, подстицаји, донације), односно да иста инвестиција није предмет другог поступка за коришћење подстицаја, (изјава ће бити саставни део пријаве);

5. доказ о извршеној куповини (опреме, механизације,тј. предметне инвестиције).

Потребно је доставити: фотокопију рачуна (са спецификацијом опреме, исказаним јединичним ценама за појединачне елементе опреме) и фотокопију фискалног рачуна, фотокопију потписане отпремнице, фотокопију гарантног листа.

Сва документација мора да гласи на име подносиоца пријаве.

Пре подношења пријаве, оригинална документација мора бити достављена на увид.

Поред горе наведеног, потребно је доставити додатну документацију по мерама ове инвестиције:

За меру **101.4.1.**

- доказ о власништву земљишта (поседовни лист) или уговор о закупу земљишта на период дужи од 20 година оверен код надлежне институције, на којима планира подизање засада и које су унете у образац "Извод из регистра пољопривредних газдинстава - структура биљне производње", издате од стране Министарства финансија - Управа за трезор у Кргујевцу;

- сагласност власника парцеле за подизање засада;

- декларација о купљеним садницама.

За меру **101.4.1.**

- доказ о власништву земљишта (поседовни лист) или уговор о закупу земљишта на период дужи од 20 година оверен код надлежне институције, на којем се планира постављање система за наводњавање. Парцела мора бити унета у образац "Извод из регистра пољопривредних газдинстава - структура биљне производње", издате од стране Министарства финансија - Управа за трезор у Кргујевцу;

- Саставни део рачуна мора бити спецификација, а рачун о утрошку средстава мора бити обједињен.

За меру **101.6.2.**

- Потврда о извршеној пријави стања кошница, издата од стране Министарства пољопривреде и заштите животне средине – Управе за ветерину,

- Потврда о извршеном активном надзору кошница, издата од стране Министарства пољопривреде и заштите животне средине – Управе за ветерину,

- Потврда о извршеном обележавању пчелињих друштава и регистрацији пчелињака, издата од стране Министарства пољопривреде и заштите животне средине – Управе за ветерину,

За све мере ће бити одређен почетак реализације накнадно, (што зависи од добијања сагласности

и усвајања програма) и трајаће од дана објављивања јавног позива на званичној интернет страници града Крагујевца: www.kragujevac.rs, и огласној табли Управе Града, па до утрошка средстава планираних за ове намене, односно најкасније до 15. новембра. 2018. године.

Пријава са пратећом документацијом се предаје на кружном шалтеру, зграде управе града Крагујевца, на адресу Град Крагујевац, Градска управа за привреду, Одељење за пољопривреду, Трг Слободе бр. 3, 34000 Крагујевац.

Административну проверу ће по редоследу подношења пријава вршити Одељење за пољопривреду које ће проверавати да ли је пријава потпуна, да ли су испуњени услови из јавног позива, да ли подносилац захтева и чланови његовог домаћинства имају дуговања и извршити теренску проверу о наменском утрошку средстава.

Градска управа за привреду доноси Решење о усвајању захтева, у складу са Законом о општем управном поступку, исплата се врши на основу решења Градоначелника града Крагујевца, на текући рачун подносиоца захтева.

2.3. Мера подршке: Успостављање и јачање удружења у области пољопривреде

Шифра мере: 102

2.3.1 Образложење:

Град Крагујевац подстиче формирање удружења, доприноси њиховом раду и реализацији њиховог пројекта и програма удружења.

2.3.2 Циљеви мере:

- унапеђење рада постојећих или формирање нових удружења;
- едукација чланова удружања;
- набавка инпута за пољопривредну производњу, као и за пласман производа, који су специфични за то Удружење;
- заједнички наступ на тржишту, учешће на многим сајмовима и манифестацијама;
- унапређење пољопривредне производње.

2.3.3. Веза мере са националним програмом за рурални развој и пољопривреду

Није применљиво.

2.3.4. Крајњи корисници

Крајњи корисници мере су: пољопривредна удружења са територије града Крагујевца.

2.3.5. Економска одрживост

Удружење мора да докаже своју економску одрживост, мора да образложи начин и

оправданост планираних улагања кроз одређену форму бизнис плана и програма свог рада или свог пројекта.

2.3.6. Општи критеријуми за кориснике

- да је Удружење регистровано у складу са Законом у АПР-у;
- да има седиште на територији града Крагујевца;
- да чланови удружења имају пребивалиште и производњу на територији града Крагујевца;
- да Удружење активно и да делује најмање две године;
- да је са успехом реализовало програм и пројекат из претходне године у складу са уговором о суфинансирању;
- да чланови удружења немају дуговања према Градској управи..

2.3.7. Специфични критеријуми

/ Не постоје

2.3.8. Листа инвестиција у оквиру мере

Шифра инвестиције	Назив инвестиције
102	Унапређење плана рада и програма Удружења

2.3.9. Критеријуми селекције

Р. бр.	Критеријум за вредновање предлога програма и пројекта	Бодови
1	Усклађеност циљева и циљне групе са стратешким развојним документом на локалном, регионалном или националном нивоу;	1-10
2	Јасно формулисани циљеви и циљне групе (дали су јасно и прикладно одређени, да ли су достижни у предвиђеном року и да ли недвосмислено представљају решење ученог проблема у локалној заједници)	1-10
3	Повезаност циљева и активности (дали постоји јасна веза између предвиђених циљева и активности, да ли је план активности реалан и оствариву локалној заједници у предвиђеном року).	1-10
4	Капацитет и искуства учесника за реализацију предложених активности (да ли ангажовано особље има адекватне квалификације, искуство и др. расположиве капацитете)	1-10
5	Економичност буџета (да ли су трошкови реални, практични и да ли је однос између процењених трошкова и очекиваних резултата задовољавајући, да ли се уз најмањи утрошак средстава из буџета града Крагујевца постижу намеравани резултати, да ли су обезбеђени други извори финансирања, да ли је адекватан однос између административних и програмских, односно пројектних трошкова)	1-15
6	Допринос предложених активности унапређењу стања у области у којој се активност реализује (да ли и у којој мери доприноси унапређењу стања упредметној области и колики је обухват циљне групе)	1-20
7	Оправданост и законитост коришћења средстава из буџета Града од стране подносилаца за активности, које суреализоване у претходној години (како су оправдана додељена средства из буџета Града за претходно реализоване активности)	1-10
8	Број чланова удружења / организација	1-10
9	Чланство у савезу удружења / организација на нивоу Републике	1-5

Максимални број бодова, које Удружење може да оствари је 100.

Минимални број бодова као услова за одобравање средстава Удружењима је 60.

2.3.10. Интензитет помоћи ће зависити од квалитета програма или пројекта удружења

2.3.11. Индикатори - показатељи

Р. број	Назив показатеља
1.	Број удружења, чији је пројекат подржан од стране Града, тј од стране Комисије
2.	Број удружења, чији је програм подржан од стране Града, тј од стране Комисије
3.	Број чланова удружења
4.	Број новоформираних удружења

2.3.12. Административна процедура: Доноси се Одлука о расписивању Јавног позива за суфинансирање програма удружења пољопривредних произвођача са територије града Крагујевца у 2018 год, и Одлука о расписивању Јавног позива за суфинансирање пројеката удружења пољопривредних произвођача са територије града Крагујевца у 2018 год, који се објављује у средствима јавног информисања, на званичној интернет страници града Крагујевца: www.kragujevac.rs, и огласној табли Управе Града,

Учесници јавног позива уз апликациони формулар - "Предлог програма или пројекта удружења организација у области пољопривреде, који су од јавног значаја за град Крагујевац у 2018 години " достављају следећу документацију:

- Податке о подносиоцу предлога програма или пројекта (седиште, адреса и телефон, ПИБ и матични број удружења, детаљни подаци лица задуженог за заступање, укупан број чланова или запослених, укупни приходи у претходној години и планирани приходи у текућој год, број пословног рачуна назив и адреса банке).

- У апликациони формулар потребно је унети:

Назив програма /пројекта; период и динамика реализације; локација активности и детаљни опис активности којима ће се реализовати; учесници у реализацији, оправданост програма или пројекта; очекивани резултати, буџет програма / пројекта и износ који се потражује од Града.

- пропратно писмо;
- Копија решења о регистрацији удружења код АПР;
- Образац предлога програма или пројектан документација;
- Копија уговора о отварању рачуна са банком;
- Одлука о суфинансирању програма / пројекта или потврда намере о суфинансирању;
- Копија статута;
- Одлуку надлежног органа удружења о усвајању извештаја о раду и извештаја о финансијском пословању удружења за 2017 годину,
- Одлуку скупштине удружења о усвајању програма / пројекта удружења за 2018 год.
- Изјава о партнерству, ако га удружење има.
- фотокопију личне карте лица овлашћеног за заступање,.
- Одлуку надлежног органа о намени за коју ће се употребити евентуално одобрена средства са пратећом документацијом (предрачуни, уговори и сл.);

- списак чланова удружења са адресама и ЈМБГ;

- Изјава о прихватању обавеза потписника / корисника средстава буџета Града.

Комисију, за реализацију ове мере, образује Градско веће, са задатком да прикупи пријаве, провери комплетност и утврди техничку исправност достављене документације, припреми предлог за доделу средстава и Градском већу поднесе извештај са предлогом о одобравању средства за суфинансирање програма или пројекта удружења за 2018. годину.

На основу извештаја и предлога Комисије, доноси се Одлука Градског већа, о одобравању средства за суфинансирање програма или пројекта Удружења пољопривредних произвођача са територије Града Крагујевца у 2018. години.

Градска управа за привреду припрема уговор, за који од градског Јавног правобраниоца тражи мишљење - сагласност, потом се доноси Закључак о давању сагласности за закључење Уговора и по потписивању се врши исплата средстава на рачун удружења.

2.4. Мера подршке: Управљање ризицима Шифра мере 104

2.4.1. Образложење:

Шифра инвестиција 104.1.

Средства за реализацију инвестиције планирана су као накнада за штету насталу на сточном фонду и сточној храни, изазвану елементарним непогодама, ударом грома, пожаром или угинућем стоке, (угинуће услед болести, угинуће при тељењу, прашењу, јагњењу.....). носиоцима регистрованих пољопривредних газдинстава, који имају пребивалиште и производњу на територији града Крагујевца. Средства се додељују у складу са Одлуком о утврђивању штете на сточном фонду и сточној храни, а на основу процене коју изврши комисија образована Решењем Градског већа.

Овај програм се спроводи у сарадњи са МУП – сектор за ванредне ситуације.

Право на надокнаду штете насталу на сточном фонду и сточној храни, има носилац регистрованог пољопривредног газдинства, у активном статусу, са пребивалиштем и производњом на територији Града Крагујевца и може бити остварено само по једном основу у текућој производној години.

Штета на сточном фонду услед уједа паса луталица не представља основ за остваривање права на накнаду, као ни штета на сточној храни коју су изазвале дивље животиње.

Такође лице које није поступало са пажњом доброг домаћина или чијом је намером или крајњом непажњом (неадекватно чување и држање стокe, односно сточне хране, нестручно лечење, нестручно руковање машинама и апаратима и слично), дошло до штете не може остварити право на накнаду за штету коју је претрпело.

Шифра инвестиција 104.3.

Осигурања усева, плодова, вишегодишњих засада, расадника и животиња

Ову инвестицију Град Крагујевац, у свом Програму, спроводи од 2007 год. и она из године у годину, показује позитиван ефекат у смислу повећања броја корисника и све већег прихватања ове мере као неопходну и реалну потребу за осигурањем, у односу на климатске појаве и друге негативне утицаје на пољопривредну производњу.

Како су штете на пољопривредним усевима, плодовима, животињама и другим ресурсима, редован пратилац пољопривредне производње и како велику штету посебно чине елементарне непогоде, које су из године у годину све чешће и обимније, неопходно је подстицати реализацију овог програма. Такође велику штету на усевима и воћу, причињавају разне дивљачи, а и сточни фонд је подложен болестима и угинућу. Штете већег обима превазилазе могућност санирања од стране произвођача и могу озбиљно да угрозе даљи опстанак газдинстава, а тиме и дугорочно одрживи развој пољопривредне производње, с тога је било која висина помоћи од значаја.

2.4.2. Циљеви мере

- Инвестиција 104.1. представља помоћ домаћинству приликом катастрофалног догађаја - несреће тј. настале штете на сточном фонду и сточној храни услед пожара, удара грома и поплава и доприноси надокнади дела штете, што омогућава нов почетак производње.

- Инвестиција 104.3. Повраћај дела средстава премије осигурања за усеве, плодове и животиње с циљем да се пружи подршка пољопривредним произвођачима да осигурају усеве, плодове и стоку чиме се обезбеђује смањивање трошкова, уколико дође до негативних последица, штете проузроковане природним непогодама и другим ванредним догађајима.

- увођење газдинстава у обавезу осигурања,
- повећање стабилност дохотка пољопривредних газдинстава.

2.4.3. Веза мере са националним програмом за рурални развој и пољопривреду је применљива.

2.4.4. Крајњи корисници

Крајњи корисници средстава за обе мере су физичка лица – носиоци или чланови регистрованог пољопривредног газдинстава и који су за меру 104.1. претрпели штету, на сточном фонду и сточној храни, која је изазвана неповољним климатским приликама и катастрофалним догађајима, а за меру 104.3. су на своје име извршили осигурање пољопривредне производње тј. да су код одабране осигуравајуће куће извршили осигурање плодова, житарица или сточног фонда.

2.4.5. Економска одрживост

За инвестицију 104.1. и за 104.3. није примењива.

2.4.6. Општи критеријуми за кориснике

- за обе мере :

- да корисник средстава има регистровано пољопривредно газдинство;
- да има пребивалиште и производњу на територији града Крагујевац;
- да домаћинство нема неизмирене, а доспеле обавезе према Градским робним резервама и буџету Града, закључно са даном обраде предмета;

2.4.7. Специфични критеријуми

За инвестицију 104.1. непостоји критеријум;
За инвестицију 104.3

- да је подносилац захтева измирио целокупан износ осигурања.

2.4.8. Листа инвестиција у оквиру мере

Шифра инвестиције	Назив инвестиције
104.1	Улагање у заштиту од елементарних непогода, неповољних климатских прилика катастрофалних догађаја
104.3.	Осигурање усева, плодова, вишегодишњих засада, расадника и животиња

2.4.9. Критеријуми селекције

Критеријуми селекције се не примењују при реализацији ове мере, већ се средства одобравају по редоследу подношења и пријема предмета, уколико су поднети захтеви комплетни и испуњавају услове из јавног позива.

2.4.10 Интензитет помоћи:

За инвестицију **104.1.** интензитет помоћи је 30 %, од укупне штете која настане на сточном фонду и сточној храни, а максималн износ по овом основу је 80.000,00 динара .

Висина једнократне новчане помоћи утврђује се на следећи начин:

- за укупну насталу штету до 260.000,00 динара, додељује се новчана помоћ у висини 30 % од утврђене штете и
- за укупну штету преко 260.000,00 динара, додељује се максимални износ од 80.000,00 динара.

За инвестицију **104.3.** износ средстава за осигурање од штете на усевима, плодовима и животињама износи за:

- осигурање усева - 30% од износа премије на достављеној полиси осигурања, без урачунатог ПДВ-а, при чему максималан износ добијен по овом основу не може бити већи од 10.000,00 дин. по газдинству годишње;
- осигурање плодова - 30% од износа премије на достављеној полиси осигурања, без урачунатог ПДВ-а, при чему максималан износ добијен по овом основу не може бити већи од 50.000,00 дин. по газдинству годишње;
- осигурање домаћих животиња (крава, јуница, јагњаци, приплодних оваца и овнова), и то за краве и јунице - 30% од износа премије на достављеној полиси осигурања без урачунатог ПДВ-а, односно до максималног износа од 9.000,00 динара по грлу говеда, при чему максималан износ добијен, по овом основу не може бити већи од 18.000,00 динара по газдинству годишње и за јагњад, приплодне оваце и овнове - 30% од износа премије на достављеној полиси осигурања без урачунатог ПДВ-а, односно до максимално 500,00 динара по грлу при чему максималан износ добијен по овом основу не може бити већи од 6.000,00 динара по газдинству годишње.

Мера ће трајати у периоду од објављивања јавног позива па до утрошка средстава планираних за ове намене, односно најкасније до 15. новембра 2018. године,

2.4.11. Индикатори – показатељи

<i>Р. бр.</i>	<i>Назив показатеља</i>
1.	Укупан број одобрених помоћи за штету насталу на сточној храни и сточном фонду
2.	Висина одобрених средстава за насталу штету (инвестиција 104.1.)
3.	Број примљених захтева за повраћај дела средстава за премију осигурања усева и површина осигураних ха под усевима (по културама),
4.	Укупан број примљених захтева за повраћај дела средстава за премију осигурања усева, плодова и животиња
5.	Број примљених захтева за повраћај дела средстава за премију осигурања плодова и површина осигураних ха под воћем (по културама)
6.	Број примљених захтева за повраћај дела средстава за премију осигурања животиња

2.4.12. Административна процедура

- Уз попуњену пријаву, која се преузима у Градској управи за привреду, странка је у обавези да достави следећу документацију:
За инвестицију **104.1.**

- одгајивач је у обавези да у року од два дана, од дана настанка штете, телефонским путем обавести Одељење за пољопривреду, уколико до штете дође у току нерадних дана, у обавези је да првог радног дана пријави штету, а да у року од три дана, поднесе захтев за накнаду штете. За обе инвестиције уз образац захтева, странка је у обавези да достави:

1. фотокопију личне карте подносиоца пријаве или очитана лична карта ако је са чипом;
2. фотокопија текућег рачуна подносиоца захтева;

3. фотокопија потврде о активном статусу у регистру пољопривредног газдинства за 2018.годину;

4. фотокопија оверених образаца :

"Извод из регистра пољопривредних газдинстава - структура биљне производње",

"Извод из регистра пољопривредних газдинстава - структура животиња" и

"Извод из регистра пољопривредних газдинстава – подаци о пољопривредном газдинству"

издатих од стране Министарства финансија - Управа за трезор у Крагујевцу;

Додатна долументација :

За инвестицију **104.1** треба још да достави следећу документацију:

- ако је дошло до угинућа грла: пасош грла,
-потврду о извршеном осемењавању, ако је грло било стеоно,
-потврде и извештај ветеринара о лечењу, угинућу грла;

- или ако је дошло до пожара записник ватрогасне службе, односно МУП-а о насталој штети.

За инвестицију **104.3.** осигурање усева, плодова и животиња

- фотокопију полисе осигурања;
- потврду о целокупној уплати осигурања,

Градско веће града Крагујевца, доноси Одлуку о расписивању јавног позива ради реализације ове мере тј ради повраћаја дела средстава за осигурање усева, плодова и животиња у 2018. години. Јавни позив је саставни део Одлуке, која се по доношењу објављују у средствима јавног информисања, на званичној интернет страници града Крагујевца: www.kragujevac.rs, и огласној табли Управе Града.

За реализацију обе мере задужује се Градска управа за привреду, Одељење за пољопривреду, врши административну проверу предмета.

Градска управа за привреду доноси Решење о усвајању захтева, у складу са Законом о општем управном поступку, затим се исплата врши на основу Решења Градоначелника града Крагујевца,

на текући рачун подносиоца захтева.

Средства се одобравају корисницима који испуњавају услове, редом на основу поднетих (комплетних) захтева, а реализација се врши до утрошка расположивих средстава са крајњим роком за подношење захтева тј. до 15.новембра 2018. године.

Програм објавити у "Службеном листу града Крагујевца".